

Beoordeling van het beleggingsbeleid van zestien verzekeringsgroepen aan de hand van tien maatschappelijke thema's

achtste actualisering

Eerlijke Verzekeringswijzer

November 2024

Over de Eerlijke Verzekeringswijzer

Dit rapport is geschreven in opdracht van de Eerlijke Verzekeringswijzer (EV). De Eerlijke Verzekeringswijzer is een samenwerkingsverband van vijf maatschappelijke organisaties: Amnesty International, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX, en World Animal Protection. Het doel van de Eerlijke Verzekeringswijzer is om verzekeringsgroepen actief in Nederland aan te sporen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen en te beleggen.

De Eerlijke Verzekeringswijzer vormt samen met de Eerlijke Bankwijzer (EB) en Eerlijke Pensioenwijzer (EP) de Eerlijke Geldwijzer (EG). De Eerlijke Geldwijzer is onderdeel van *Fair Finance International* (FFI), een internationaal netwerk van meer dan 150 maatschappelijke organisaties in tweeëntwintig landen.

Over dit rapport

Dit rapport presenteert de resultaten van de uitbreiding van het doorlopend beleidsonderzoek van de Eerlijke Verzekeringswijzer. In het rapport wordt het duurzaamheidsbeleid van zestien in Nederland actieve verzekeraars voor de negende keer beoordeeld.

Over de auteurs

Dit rapport werd onderzocht en geschreven door Debbie Schepers, Mara Werkman, Chithira Rajeevan en Jurany Ramirez met bijdrages van Jan Willem van Gelder. Het rapport dient als volgt geciteerd te worden: Schepers, D., M. Werkman, C. Rajeevan en J. Ramirez (2024, November), *Beleidsbeoordeling in Nederland actieve verzekeraars – Achtste actualisering*, Amsterdam, Nederland: Profundo.

Over Profundo

Met diepgaand en op feiten gebaseerd onderzoek en advies wil Profundo een praktische bijdrage leveren aan een duurzame wereld en sociale rechtvaardigheid. We analyseren internationale grondstofketens, de financiële sector, relevante beleidsontwikkelingen en de impact van bedrijven en financiers op alle duurzaamheidsaspecten. Meer informatie over Profundo is beschikbaar op www.profundo.nl.

Disclaimer

Profundo neemt de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht bij het verzamelen van informatie en het verwerken daarvan in publicaties, maar kan niet garanderen dat deze publicatie volledig is. Profundo neemt geen verantwoordelijkheid voor fouten in de gebruikte bronnen, noch voor veranderingen na de publicatiedatum. Deze publicatie is bedoeld voor informatieve doeleinden en dient niet te worden gelezen als een rapport dat goedkeuringen, verklaringen of garanties van welke aard dan ook verstrekt. Profundo zal geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die voortvloeit uit het gebruik van deze publicatie.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Introductie	6
1 Onderzoek en methodologie	8
1.1 Opzet beleidsonderzoek	8
1.2 Selectie van verzekeringsgroepen	8
1.3 Methodologie	9
1.4 Verantwoording	13
1.5 Disclaimer	14
2 Resultaten per duurzaamheidsthema	15
2.1 Arbeidsrechten	15
2.2 Belastingen	20
2.3 Corruptie	25
2.4 Dierenwelzijn	29
2.5 Gendergelijkheid	33
2.6 Klimaatverandering	38
2.7 Mensenrechten	45
2.8 Natuur	49
2.9 Wapens	53
2.10 Transparantie en verantwoording	58
3 Beoordeling beleid per verzekeraar	65
3.1 Achmea	65
3.2 Allianz	66
3.3 ANWB-Unigarant	67
3.4 ASR	68
3.5 Athora	69
3.6 CZ	70
3.7 De Goudse	71
3.8 DSW	72
3.9 Klaverblad	73
3.10 Menzis	74
3.11 NN Group	75
3.12 ONVZ	76
3.13 Univé	77
3.14 VGZ	78
3.15 ZLM	79
3.16 Zorg en Zekerheid	80
4 Conclusies	81
4.1 Overzicht scores	81
4.2 Conclusies beleidsbeoordeling	84

Bronvermeldingen.....	88
-----------------------	----

Lijst van tabellen

Tabel 1	Scores van verzekeringsgroepen 1-8 per thema.....	1
Tabel 2	Scores van verzekeringsgroepen 9–16 per thema.....	2
Tabel 3	Vergelijking gemiddelde scores in 2022 en 2024	2
Tabel 4	Geselecteerde verzekeringsgroepen: merknamen en premie-inkomen	8
Tabel 5	Score-opties in de FFG-methode.....	12
Tabel 6	Kwalificaties behorende bij beleidsscores.....	13
Tabel 7	Beleidsscores Arbeidsrechten van verzekeringsgroepen 1-8.....	16
Tabel 8	Beleidsscores Arbeidsrechten van verzekeringsgroepen 9-16.....	17
Tabel 9	Beleidsscores Belastingen van verzekeringsgroepen 1-8	21
Tabel 10	Beleidsscores Belastingen van verzekeringsgroepen 9-16	23
Tabel 11	Beleidsscores Corruptie van verzekeringsgroepen 1-8.....	26
Tabel 12	Beleidsscores Corruptie van verzekeringsgroepen 9-16.....	27
Tabel 13	Beleidsscores Dierenwelzijn van verzekeringsgroepen 1–8.....	30
Tabel 14	Beleidsscores Dierenwelzijn van verzekeringsgroepen 9-16.....	31
Tabel 15	Beleidsscores Gendergelijkheid van verzekeringsgroepen 1-8	34
Tabel 16	Beleidsscores Gendergelijkheid van verzekeringsgroepen 9-16	36
Tabel 17	Beleidsscores Klimaatverandering van verzekeringsgroepen 1-8	39
Tabel 18	Beleidsscores Klimaatverandering van verzekeringsgroepen 9-16	42
Tabel 19	Beleidsscores Mensenrechten van verzekeringsgroepen 1-8	46
Tabel 20	Beleidsscores Mensenrechten van verzekeringsgroepen 9-16.....	47
Tabel 21	Beleidsscores Natuur van verzekeringsgroepen 1-8.....	50
Tabel 22	Beleidsscores Natuur van verzekeringsgroepen 9-16.....	51
Tabel 23	Beleidsscores Wapens van verzekeringsgroepen 1-8	54
Tabel 24	Beleidsscores Wapens van verzekeringsgroepen 9-16	56
Tabel 25	Beleidsscores Transparantie en verantwoording van verzekeringsgroepen 1-8....	58
Tabel 26	Beleidsscores Transparantie en verantwoording van verzekeringsgroepen 9-16	61
Tabel 27	Overzicht scores Achmea	65
Tabel 28	Overzicht scores Allianz	66
Tabel 29	Overzicht scores ANWB-Unigarant.....	67
Tabel 30	Overzicht scores ASR	68
Tabel 31	Overzicht scores Athora	69
Tabel 32	Overzicht scores CZ	70

Tabel 33	Overzicht scores De Goudse	71
Tabel 34	Overzicht scores DSW	72
Tabel 35	Overzicht scores Klaverblad	73
Tabel 36	Overzicht scores Menzis.....	74
Tabel 37	Overzicht scores NN Group.....	75
Tabel 38	Overzicht scores ONVZ.....	76
Tabel 39	Overzicht scores Univé	77
Tabel 40	Overzicht scores VGZ	78
Tabel 41	Overzicht scores ZLM.....	79
Tabel 42	Overzicht scores Zorg en Zekerheid.....	80
Tabel 43	Scores van verzekeringsgroepen 1-8 per thema.....	81
Tabel 44	Scores van verzekeringsgroepen 9–16 per thema	82
Tabel 45	Vergelijking gemiddelde scores in 2022 en 2024	82
Tabel 46	Veranderingen in scores ten opzichte van vorige beoordeling voor verzekeringsgroepen 1–8	83
Tabel 47	Veranderingen in scores ten opzichte van vorige beoordeling voor verzekeringsgroepen 9-16.....	84

Samenvatting

Dit rapport bevat de resultaten van de achtste actualisering van het doorlopend beleidsonderzoek van de Eerlijke Verzekeringswijzer (EV), waarin het duurzaamheidsbeleid van zestien verzekeringsgroepen is beoordeeld.

In het onderzoek is nagegaan welke principes en duurzaamheidscriteria zijn opgenomen in het beleid van deze verzekeringsgroepen voor acht duurzaamheidsthema's, één risicosector en één aspect van de bedrijfsvoering. De beoordelingsmethodologie is ontwikkeld in samenwerking met *Fair Finance International* (FFI) en is gebaseerd op breed gedragen internationale standaarden, zoals verdragen, richtlijnen, keurmerken en gedragscodes. Van verzekeraars die maatschappelijk verantwoord willen ondernemen mag worden verwacht dat ze deze principes en standaarden toepassen in hun bedrijfsvoering en bij het beleggen van verzekeringspremies.

Per thema, sector en aspect van de bedrijfsvoering is voor 13 tot 28 elementen beoordeeld of ze zijn opgenomen in het beleid. De score per thema wordt vervolgens bepaald door het percentage elementen dat per thema in het beleid van de verzekeraar is opgenomen uit te drukken op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 10 (uitstekend).

Resultaten

Tabel 1 en Tabel 2 geven een overzicht van de scores die in dit onderzoek zijn toegekend voor de geselecteerde thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering aan de zestien onderzochte verzekeringsgroepen.

Tabel 1 Scores van verzekeringsgroepen 1-8 per thema

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW	Gemiddelde 2024	Gemiddelde 2022
Thema										
Arbeidsrechten	8	4	6	8	1	8	6	5	6,2	6,2
Belastingen	9	4	7	8	1	7	3	4	5,4	4,9
Corruptie	9	2	7	9	1	7	4	4	6,1	6,2
Dierenwelzijn	9	3	6	6	1	9	2	5	5,1	2,5
Gendergelijkheid	9	3	1	8	1	5	2	3	4,1	3,2
Klimaatverandering	7	3	4	7	1	6	6	3	4,8	4,3
Mensenrechten	8	5	7	10	1	8	6	5	6,8	6,5
Natuur	8	2	6	10	1	10	8	5	6,4	4,4
Sector										
Wapens	8	3	7	10	1	8	9	7	7,4	6,4
Bedrijfsvoering										
Transparantie en verantwoording	8	3	6	7	1	5	2	1	4,8	4,5
Gemiddeld	8,3	3,2	5,7	8,3	1,0	7,3	4,8	4,2	5,7	

Noot: Gemiddelde scores voor 2024 zijn berekend over alle zestien verzekeringsgroepen. In de berekening van de gemiddelde scores uit 2022 is Athora Group niet opgenomen, omdat Athora in 2022 niet werd beoordeeld. In de berekening van de gemiddelde scores uit 2022 is Aegon wel meegenomen. Inmiddels is Aegon NL overgenomen door ASR, waardoor Aegon niet meer in de beleidsbeoordeling wordt opgenomen.

Tabel 2 Scores van verzekeringsgroepen 9–16 per thema

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid	Gemiddelde 2024	Gemiddelde 2022
Thema										
Arbeidsrechten	5	6	9	7	8	7	4	7	6,2	6,2
Belastingen	4	4	5	7	5	9	4	5	5,4	4,9
Corruptie	6	8	7	7	7	8	6	6	6,1	6,2
Dierenwelzijn	7	1	6	9	4	9	1	3	5,1	2,5
Gendergelijkheid	3	2	6	5	7	6	1	4	4,1	3,2
Klimaatverandering	3	3	6	4	6	8	4	5	4,8	4,3
Mensenrechten	5	8	9	7	7	9	4	9	6,8	6,5
Natuur	5	4	9	8	9	9	1	7	6,4	4,4
Sector										
Wapens	5	9	5	8	10	9	10	10	7,4	6,4
Bedrijfsvoering										
Transparantie en verantwoording	5	8	5	2	7	7	4	5	4,8	4,5
Gemiddeld	4,8	5,3	6,7	6,4	7,0	8,1	3,9	6,1	5,7	

Noot: Gemiddelde scores voor 2024 zijn berekend over alle zestien verzekeringsgroepen. In de berekening van de gemiddelde scores uit 2022 is Athora Group niet opgenomen, omdat Athora in 2022 niet werd beoordeeld. In de berekening van de gemiddelde scores uit 2022 is Aegon wel meegenomen. Inmiddels is Aegon NL overgenomen door ASR, waardoor Aegon niet meer in de beleidsbeoordeling wordt opgenomen.

Tabel 3 laat zien hoe de gemiddelde scores van 15 van de 16 verzekeringsgroepen voor de tien onderzochte onderwerpen zijn veranderd ten opzichte van de vorige actualisering van het beleidsonderzoek van de Eerlijke Verzekeringswijzer, in 2022. Athora wordt in deze tabel niet meegenomen.

Tabel 3 Vergelijking gemiddelde scores in 2022 en 2024

Verzekeraar	Score in 2022	Score in 2024	Verandering
Achmea	7,3	8,3	1,0
Allianz	3,5	3,2	-0,3
ANWB-Unigarant	3,3	5,7	2,4
ASR	8,7	8,3	-0,4
CZ	5,7	7,3	1,6

Verzekeraar	Score in 2022	Score in 2024	Verandering
De Goudse	4,5	4,8	0,3
DSW	2,7	4,2	1,5
Klaverblad	5,2	4,8	-0,4
Menzis	5,5	5,3	-0,2
NN Group	5,5	6,7	1,2
ONVZ	3,0	6,4	3,4
Univé	4,4	7,0	2,6
VGZ	7,7	8,1	0,4
ZLM	3,1	3,9	0,8
Zorg en Zekerheid	4,4	6,1	1,7
Gemiddeld	5,0	6,0	1,0

Noot: Athora werd in 2022 niet beoordeeld. Om een goede vergelijking te maken tussen de verschillende beoordelingen, is Athora Group niet meegenomen in de berekeningen van de gemiddelde score in Tabel 3. Die wijkt daarom af van de gemiddelde score gepresenteerd in Tabel 2, waarin Athora Group wel werd meegenomen. De gemiddelde scores per verzekeringsgroep in 2022 zijn berekend over dezelfde tien onderwerpen die in de huidige actualisering zijn beoordeeld. Aegon werd in deze berekening niet meegenomen.

Conclusies

Op basis van de resultaten kunnen de volgende conclusies worden getrokken uit de beoordeling van het beleid van de 16 verzekeringsgroepen:

- **Gemiddeld genomen halen de verzekeringsgroepen betere scores dan tijdens de vorige beleidsbeoordeling**

Ten opzichte van de beleidsbeoordeling in 2022, behalen de meeste verzekeringsgroepen tijdens de huidige beleidsbeoordeling betere scores. De gemiddelde scores van de 15 verzekeraars die in 2022 ook werden beoordeeld zijn gestegen van 5,0 naar 6,0, gemeten over de tien thema's die in deze actualisering zijn beoordeeld. De beoordeling van het beleid van elf verzekeraars komt hoger uit dan in 2022, waarbij ONVZ de grootste stijging laat zien, gevolgd door Univé. Ook ANWB-Unigarant, Zorg en Zekerheid, CZ, DSW, NN Group, Achmea, ZLM, VGZ en De Goudse weten in 2024 een hogere score te halen voor hun duurzaamheids- en maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

Achmea en ASR zijn de koplopers met gemiddeld een 8,3, op de voet gevolgd door VGZ met een 8,1. CZ (7,3), Univé (7,0) en NN Group (6,7) volgen daarachter. Hekensluiters zijn Allianz (3,2) en Athora (1,0).

- **Stijgende lijn op het gebied van dierenwelzijn, natuur, gendergelijkheid en wapens**

Voor een aantal duurzaamheidsthema's is er sprake van een (in sommige gevallen, voorzichtig) stijgende lijn, bijvoorbeeld op het gebied van dierenwelzijn. Hoewel de verzekeringsgroepen gemiddeld nog altijd onvoldoende scores voor hun dierenwelzijnsbeleid, is er wel sprake van een verbetering. Waar de verzekeringsgroepen in 2022 gemiddeld een score van 2,5 (ruim onvoldoende) haalden, is de gemiddelde score in 2024 gestegen naar een 5,1 (twijfelachtig). Verzekeringsgroepen die nu nog achterblijven op het thema dierenwelzijn kunnen een voorbeeld nemen aan verzekeringsgroepen als Achmea, CZ, ONVZ en VGZ, waarvan het dierenwelzijnsbeleid is beoordeeld als zeer goed (score 9).

Daarnaast is het natuurbeleid aanzienlijk verbeterd. Waar de verzekeringsgroepen in 2022 gemiddeld een score van 4,4 (onvoldoende) haalden, is de gemiddelde score in 2024 gestegen naar een 6,4 (voldoende). Ten opzichte van de vorige beoordeling stellen meer verzekeringsgroepen strengere eisen aan bedrijven waarin wordt belegd met betrekking tot hun

impact op kwetsbare en beschermde natuurgebieden, bedreigde planten- en diersoorten en waterschaarste. Gezien de alsmaar stijgende druk op de mondiale biodiversiteit is het van groot belang dat verzekeraars snel meer inzicht verkrijgen in de biodiversiteitsimpact van hun beleggingen en op dit gebied hogere eisen gaan stellen aan bedrijven.

Ook is de beoordeling van het gendergelijkheidsbeleid van de verzekeringsgroepen licht gestegen ten opzichte van 2022 (+0,9). Zo zijn er meer verzekeringsgroepen die bedrijven vragen een zerotolerancebeleid op te stellen om gender-gerelateerd geweld op de werkplek tegen te gaan, waaronder verbale, fysieke en seksuele intimidatie. Toch blijft het beleid op het gebied van gendergelijkheid nog altijd onvoldoende (score 4,1).

Verder is het wapenbeleid van de verzekeringsgroepen verbeterd ten opzichte van de beleidsbeoordeling in 2022, waarmee het wapenbeleid nu gemiddeld als ruim voldoende (score 7,4) wordt beoordeeld. Daarbij is vooral het beleid met betrekking tot wapenleveringen aan controversiële regimes door veel verzekeringsgroepen aangescherpt.

- **Aandacht voor toeleveringsketens in het beleggingsbeleid is toegenomen**

Ten opzichte van voorgaande beleidsbeoordelingen, is er meer aandacht voor en erkenning van de relevantie van toeleveringsketens voor de duurzaamheidsimpact van bedrijven. Voor verschillende onderzochte duurzaamheidsthema's vragen meer verzekeringsgroepen dat bedrijven de in het beleggingsbeleid genoemde criteria ook implementeren in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er lijkt daarmee meer erkenning te zijn voor ketenverantwoordelijkheid en de rol die (complexe) toeleveringsketens spelen in duurzaamheidsvraagstukken.

Dit geldt echter niet voor alle duurzaamheidsthema's. Zo is er in het belastingbeleid nog te weinig aandacht voor de cruciale rol die complexe, internationale waardeketens spelen bij belastingontduiking en -ontwijking door multinationale ondernemingen. Slechts een aantal verzekeringsgroepen vraagt bedrijven om criteria over belastingbetalingen op te nemen in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Dit is dan ook een punt waarop de verzekeringsgroepen hun belastingbeleid de komende jaren kunnen verbeteren.

- **In veel gevallen ontbreekt het nog aan actiegerichte maatregelen om bredere beleidsdoelstellingen in de praktijk te bewerkstelligen**

De stijgende lijn in de scores laat zien dat de relevantie van veel duurzaamheidsvraagstukken door de verzekeraars wordt erkend. Dat blijkt ook uit de vele committeringen aan onder meer het klimaatakkoord van Parijs en het groeiende aantal ondertekenaars van de *Biodiversity Pledge*. Echter, uit ons onderzoek blijkt dat dergelijke bredere beleidsdoelstellingen vaak (nog) niet worden gekoppeld aan meer actiegerichte maatregelen waarmee die bredere doelstellingen invloed krijgen op de beleggingspraktijk. Uit de beleidsanalyse blijkt dit een patroon te zijn dat dwars door de diverse duurzaamheidsthema's loopt:

- **Thema Gendergelijkheid:** Veel verzekeringsgroepen hebben inmiddels doelstellingen om genderongelijkheid op de werkvloer tegen te gaan. In veel gevallen ontbreekt het echter nog aan concrete maatregelen om die doelstellingen te verwezenlijken. Verzekeringsgroepen kunnen hun beleid onder meer verbeteren door trainingen aan te bieden om gender-gerelateerde discriminatie op de werkvloer tegen te gaan of door de doorstroom van vrouwen naar het hogere management en bestuursfuncties te bevorderen.
- **Thema Belastingen:** Vrijwel geen van de verzekeringsgroepen wil beleggen in bedrijven die structureel betrokken zijn bij belastingontduiking, maar preventieve maatregelen ontbreken veelal nog. Verzekeringsgroepen kunnen het beleid verbeteren door meer gedetailleerde financiële rapportages en transparantie over de organisatiestructuren en de uiteindelijke bedrijfseigenaren te eisen van de bedrijven waarin zij beleggen.

- Thema *Klimaatverandering*: De meeste verzekeraars committeren zich wel aan het klimaatakkoord van Parijs, maar slechts een minderheid heeft deze mondiale doelstelling inmiddels geconcretiseerd in de vorm van tijdgebonden CO₂-emissiereductiedoelstellingen voor hun gefinancierde uitstoot (de zogenaamde scope 1 en scope 2 uitstoot van bedrijven). Daarnaast wordt de omzetting van (natuur)gebieden met hoge koolstofvoorraden veelal als onacceptabel bestempeld, maar meer concrete maatregelen om gebiedsdegradatie en ontbossing te voorkomen ontbreken vaak nog. Zo stellen slechts enkele verzekeraars de concrete eis aan bedrijven waarin zij beleggen om traceringssystemen te implementeren om ontbossing in toeleveringsketens tegen te gaan.
- Thema *Natuur*: Verschillende verzekeringsgroepen hebben inmiddels een beleidsdoelstelling om in 2050 netto geen biodiversiteitsverlies te veroorzaken. Echter rapporteert geen van de beoordeelde verzekeringsgroepen transparant over de impact die hun beleggingen hebben op de wereldwijde biodiversiteit. Nu zijn meetmethodes om de biodiversiteitsvoetafdruk van beleggingen inzichtelijk te maken nog volop in ontwikkeling, en meerdere verzekeringsgroepen hebben zich wel gecommitteerd aan het publiceren van biodiversiteitsrapportages in de nabije toekomst. De Eerlijke Verzekeringswijzer ziet er dan ook naar uit de biodiversiteitsrapportages van de verzekeringsgroepen te kunnen beoordelen tijdens de volgende actualisering van de beleidsbeoordelingen.

Verzekeringsgroepen kunnen hun beleid de komende jaren dus verbeteren door het duurzaamheids- en beleggingsbeleid te concretiseren met actiegerichte maatregelen om invulling te geven aan hun bredere beleidsdoelstellingen op het gebied van o.a. gendergelijkheid, belastingen, klimaat en biodiversiteit.

- **Er is nog veel ruimte voor verbetering van het verantwoord beleggingsbeleid van de zestien geselecteerde verzekeringsgroepen**

Ondanks de bovengenoemde verbeteringen in het beleid, scoren de verzekeringsgroepen gemiddeld krap voldoende (score 5,7) voor het beleid op de tien beoordeelde duurzaamheidsthema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering. Vooral Athora, dat voor de eerste keer op groepsniveau wordt beoordeeld, scoort zeer slecht (score 1,0) over de gehele linie. Ook Allianz (score 3,2), ZLM (score 3,9) en DSW (score 4,2) hebben nog grote verbeteringen aan te brengen in hun duurzaamheids- en maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

Voor de helft van de beoordeelde thema's, sector en aspecten van de bedrijfsvoering scoren de verzekeringsgroepen gemiddeld 'een voldoende' ($\geq 5,5$). Het gaat dan om de thema's Arbeidsrechten, Corruptie, Mensenrechten, Natuur en Wapens. De andere helft van de beoordeelde onderwerpen (Belastingen, Dierenwelzijn, Gendergelijkheid, Klimaatverandering en Transparantie en verantwoording) wordt dus met een onvoldoende ($< 5,5$) beoordeeld. De verzekeringsgroepen scoren het slechtst op het thema *Gendergelijkheid*, met een gemiddelde score van 4,1. De beste score wordt behaald voor het thema *Wapens*, waarvoor het beleid van de verzekeringsgroepen gemiddeld met een 7,4 wordt beoordeeld. Ondanks de (in sommige gevallen, voorzichtig) stijgende lijn in de scores, laat de beleidsanalyse zien dat er nog veel ruimte is voor verbetering van het duurzaamheids- en maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid van de in Nederland actieve verzekeringsgroepen.

Introductie

Dit rapport bevat de resultaten van de achtste actualisering van het doorlopend beleidsonderzoek van de Eerlijke Verzekeringswijzer (EV), waarin het duurzaamheidsbeleid van zestien verzekeringsgroepen is beoordeeld. De vorige actualisering vond plaats in 2022.

De Eerlijke Verzekeringswijzer is een samenwerkingsverband van vijf maatschappelijke organisaties: Amnesty International, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection. De Eerlijke Verzekeringswijzer is samen met de Eerlijke Bankwijzer (EB) en de Eerlijke Pensioenwijzer (EP) onderdeel van de Eerlijke Geldwijzer: www.eerlijkegeldwijzer.nl. De Eerlijke Verzekeringswijzer maakt, samen met de zusterorganisaties in de Eerlijke Geldwijzer deel uit van *Fair Finance International* (FFI), een internationaal samenwerkingsverband van non-gouvernementele organisaties (ngo's) in Bangladesh, België, Bolivia, Brazilië, Cambodja, Colombia, Duitsland, de Filipijnen, Ghana, India, Indonesië, Japan, Laos, Nederland, Nigeria, Noorwegen, Pakistan, Peru, Thailand, Vietnam, Zuid-Afrika, en Zweden. De Aziatische coalities werken op regionale basis samen binnen *Fair Finance Asia* (FFA), dat onderdeel uitmaakt van FFI.

De Eerlijke Verzekeringswijzer stelt zich ten doel om verzekeringsgroepen aan te moedigen hun beleggingsbeleid te verduurzamen en om duurzaamheid verder in hun bedrijfsvoering te integreren. Verzekeringsgroepen zijn relatief grote spelers op de (internationale) beleggingsmarkt. Door hun beleggingen in bedrijven maken ze het voor deze bedrijven mogelijk met het verworven kapitaal hun bedrijfsactiviteiten te financieren en uit te breiden. Deze activiteiten kunnen op een positieve manier bijdragen aan het welzijn van mensen en dieren, aan het klimaat en het milieu, maar ook op een negatieve manier, bijvoorbeeld door het schenden van mensenrechten of door milieuvervuiling.

Volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer zouden verzekeraars daarom ook van de bedrijven waarin ze beleggen moeten verwachten dat zij en hun toeleveranciers relevante internationale verdragen, standaarden, en initiatieven naleven. Verzekeraars zouden deze verwachtingen moeten vastleggen in beleidsdocumenten die publiek beschikbaar zijn, zodat voor alle klanten en andere stakeholders inzichtelijk is welke keuzes door de verzekeringsgroepen gemaakt worden in hun beleggingen.

De Eerlijke Verzekeringswijzer laat zien in welke mate verzekeringsgroepen door middel van hun beleggingen bijdragen aan een sociaal rechtvaardige en duurzame wereld. Dit gebeurt enerzijds in beleidsonderzoeken, die het beleggingsbeleid en de bedrijfsvoering van verzekeraars systematisch vergelijken en beoordelen. Daarnaast laat de Eerlijke Verzekeringswijzer praktijkonderzoeken uitvoeren, waarin voor een specifieke sector of duurzaamheidsthema wordt beoordeeld of de beleggingen van een verzekeringsgroep in lijn zijn met nationale en/of internationale richtlijnen voor duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

De Eerlijke Verzekeringswijzer is een consumenteninstrument. Steeds meer consumenten vinden het belangrijk dat hun verzekeraar maatschappelijk verantwoord belegt (MVB). Consumenten worden via de website betrokken bij het verwezenlijken van het doel van de Eerlijke Verzekeringswijzer. Op de website kunnen consumenten het beleggingsbeleid van de grootste verzekeringsgroepen in Nederland vergelijken en de resultaten van praktijkonderzoeken bekijken. Ook kunnen consumenten via de website de verzekeringsgroepen aanschrijven om positieve of negatieve feedback te geven.

Hoofdstuk 1 van dit rapport zet de methodologie en werkwijze van de Eerlijke Verzekeringswijzer uiteen. Ook wordt toegelicht welke thema's en sectoren zijn onderzocht, hoe beleid wordt beoordeeld en hoe scores worden toegekend. In Hoofdstuk 2 worden de onderzoeksresultaten geanalyseerd, respectievelijk per duurzaamheidsthema, sector en aspect van de bedrijfsvoering. In Hoofdstuk 3 worden de resultaten van het beleidsonderzoek per verzekeringsgroep gepresenteerd. In Hoofdstuk 4 worden de belangrijkste conclusies getrokken.

Voor een uitgebreidere beschrijving van de doelstelling en de gehanteerde onderzoeksmethodologie, de aandachtsgebieden (thema's, sectoren en bedrijfsvoering) plus het maatschappelijk belang daarvan, en van de elementen waarop het beleid van de verzekeringsgroepen beoordeeld wordt, wordt verwezen naar de *Fair Finance Guide Methodology* (2023), die te vinden is op de website van de Eerlijke Geldwijzer.¹

1

Onderzoek en methodologie

Dit hoofdstuk legt uit hoe het beleidsonderzoek is uitgevoerd en hoe op basis van de *Fair Finance Guide Methodology* het beleid van de verzekeringsgroepen beoordeeld en gescoord is.

1.1 Opzet beleidsonderzoek

In dit onderzoeksrapport wordt het beleggingsbeleid van zestien verzekeringsgroepen in Nederland beoordeeld. De beoordelingen uit dit rapport worden in ingekorte vorm en in toegankelijke bewoordingen op de website van de Eerlijke Geldwijzer gepubliceerd.

In paragraaf 1.2 wordt een overzicht gegeven van de geselecteerde verzekeringsgroepen. Het beleid van deze verzekeraars wordt in dit onderzoek vergeleken aan de hand van de *Fair Finance Guide Methodology* (FFG-methode), een methodologie die Profundo in samenwerking met *Fair Finance International* (FFI) heeft ontwikkeld. De FFG-methode is opgesteld in 2014 en wordt periodiek geactualiseerd. De laatste versie van de FFG-methode werd in februari 2023 gepubliceerd.²

Deze methodologie is ook gepubliceerd op de website van de Eerlijke Geldwijzer (uitsluitend in het Engels). De methodologie beoordeelt het beleid van de verzekeringsgroepen op de inhoud en reikwijdte van het beleid. De methodologie wordt nader uiteengezet in paragraaf 1.3.

De laatste actualisering van het beleidsonderzoek voor de Eerlijke Verzekeringswijzer is in 2022 gepubliceerd. Dit jaar is onderzocht of de scores zijn veranderd ten opzichte van 2022, in positieve dan wel negatieve zin.

1.2 Selectie van verzekeringsgroepen

Tabel 4 presenteert een overzicht van de 16 verzekeringsgroepen die zijn opgenomen in de Eerlijke Verzekeringswijzer, met daarbij ook de merknamen die deze verzekeraars hanteren en het bruto premie-inkomen van de verzekeringsgroepen in 2023.

Tabel 4 Geselecteerde verzekeringsgroepen: merknamen en premie-inkomen

Verzekeringsgroep	Merknamen van de verzekeringsgroep in Nederland	Bruto premie-inkomen 2023 (€ miljoen)
Achmea	Achmea, Avéro Achmea, Centraal Beheer, De Christelijke Zorgverzekeraar, de Friesland Zorgverzekeraar, Eurocross, FBTO, InShared, Interpolis, Woonfonds, Zilveren Kruis	22.333
Allianz	Allianz	14.714
ANWB-Unigarant	ANWB, Unigarant	561
ASR	ASR, Aegon	8.825

Verzekeringsgroep	Merkenamen van de verzekeringsgroep in Nederland	Bruto premie-inkomen 2023 (€ miljoen)
Athora ⁱ	Zwitserleven, Reaal	2.228
CZ	CZ, CZdirect, Just, Nationale-Nederlanden Zorg, OHRA Zorg	12.503
De Goudse	De Goudse, De Zeeuwse Verzekeringen, Anker Insurance Company	908
DSW	DSW Zorgverzekeraar, InTwente Zorgverzekeraar, Stad Holland Zorgverzekeraar	886
Klaverblad	Klaverblad	239
Menzis	Menzis, AnderZorg, VinkVink, HEMA	6.610
NN Group	Nationale-Nederlanden, OHRA, Movir, ABN AMRO Verzekeringen	13.200
ONZV	ONVZ, VvAA Zorgverzekering	718
Univé	Univé Zorg, ZEKUR	683
VGZ	VGZ, VGZ Bewuzt, IZZ Zorgverzekering, IZA, UMC Zorgverzekering, Zorgzaam	13.801
ZLM	ZLM	145
Zorg en Zekerheid	Zorg en Zekerheid	853

Bronnen: Websites en jaarverslagen over 2023 van de verzekeringsgroepen, met uitzondering van ZLM dat ten tijde van het onderzoek haar financieel jaarverslag over 2023 nog niet had gepubliceerd. Voor ZLM zijn gegevens over 2022 vermeld.

1.3 Methodologie

1.3.1 Selectie van thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering

De Eerlijke Verzekeringswijzer beoordeelt het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen in relatie tot belangrijke thema's en sectoren, en ook de transparantie en verantwoording over de beleggingskeuzes en de inhoud en resultaten van het verantwoord beleggingsbeleid.

Via beleggingen in bedrijven, organisaties en overheden kan de verzekeringsgroep te maken krijgen met, en invloed uitoefenen op, belangrijke MVO-thema's. In dit onderzoek wordt daarom het beleid van de verzekeringsgroepen beoordeeld voor de volgende thema's:

- Arbeidsrechten;
- Belastingen;
- Corruptie;
- Dierenwelzijn;
- Gendergelijkheid;
- Klimaatverandering;
- Mensenrechten; en
- Natuur

ⁱ Sinds december 2020 maakt Athora Netherlands (voorheen Vivat) deel uit van de Athora Group, waarvan het moederbedrijf is gevestigd op Bermuda. In 2022 sprak de Eerlijke Verzekeringswijzer met Athora Group af om vanaf 2024 Athora Group op te nemen in (het beleidsonderzoek van) de Eerlijke Verzekeringswijzer.

Wanneer een verzekeraar investeert in bedrijven die actief zijn in sectoren waarin grote duurzaamheidsrisico's bestaan, is volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer specifiek beleid voor die sectoren noodzakelijk. Dit onderzoek beoordeelt het beleid van de verzekeringsgroepen voor de volgende sector:

- Wapens

Naast de beoordeling van het beleid voor thema's en sectoren wordt ook het volgende aspect van de bedrijfsvoering beoordeeld:

- Transparantie en verantwoording

Voor ieder van de bovengenoemde onderwerpen beschrijft de FFG-methode de duurzaamheidsrisico's en ook de relevante internationale standaarden en toonaangevende initiatieven op het gebied van duurzame ontwikkeling en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Op basis daarvan is een aantal principes ("elementen") geformuleerd die naar het oordeel van de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant zijn voor de invulling van het verantwoord beleggingsbeleid door verzekeringsgroepen.

1.3.2 Principes afgeleid van internationale standaarden

In de door de Eerlijke Verzekeringswijzer gehanteerde FFG-methode worden voor ieder van de in paragraaf 1.3.1 genoemde thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering elementen van een goed beleid gedefinieerd die zijn afgeleid van internationale standaarden, zoals internationale richtlijnen, keurmerken, gedragscodes en relevante publicaties van gerenommeerde organisaties. De elementen zijn als principes geformuleerd.

Principes die in (vrijwel) alle landen in wet- en regelgeving zijn opgenomen worden niet expliciet benoemd, omdat de Eerlijke Verzekeringswijzer ervan uitgaat dat verzekeringsgroepen van de bedrijven waarin ze beleggen, verwachten dat zij zich aan de wet houden. Het onderzoek richt zich dan ook vooral op 'bovenwettelijk' (MVO-)beleid.

De geformuleerde principes kunnen door de verzekeringsgroepen op verschillende manieren toegepast worden op nieuwe en bestaande beleggingen en op hun bedrijfsvoering. Bij nieuwe beleggingen kunnen de principes als selectiecriteria worden gehanteerd. Bij bestaande beleggingen kunnen ze worden ingezet als richtlijn voor engagementactiviteiten en afspraken over verbeteringen met de bedrijven waarmee de verzekeringsgroep financiële relaties heeft. Op basis van deze principes kan een verzekeringsgroep ook besluiten om een financiële relatie met een bedrijf te beëindigen als de engagementactiviteiten niet binnen een redelijke termijn het gewenste resultaat hebben.

In dit beleidsonderzoek wordt niet in detail de praktijk van de beleggingsbeslissingen van de verzekeringsgroepen beoordeeld, maar de principes die daaraan ten grondslag liggen. Voor het thema transparantie en verantwoording wordt wel naar de praktijk gekeken, omdat de in dit thema vervatte beoordelingselementen betrekking hebben op de bedrijfsvoering van de verzekeraars.

1.3.3 Onacceptabele praktijken

Een aantal beoordelingselementen in de FFG-methode uit het principe dat een bepaalde activiteit onacceptabel is. Deze elementen zijn geformuleerd als "Activiteit X is onacceptabel". De Eerlijke Verzekeringswijzer keurt zulke activiteiten sterk af. Echter, dient "Activiteit X is onacceptabel" niet automatisch te worden begrepen als "(Een belegging in een bedrijf met) Activiteit X moet worden uitgesloten". De Eerlijke Verzekeringswijzer is zich bewust van de verschillende stappen die financiële instellingen kunnen nemen om bedrijven ertoe te bewegen om met een bepaalde activiteit te stoppen. De Eerlijke Verzekeringswijzer verwacht daarom ook niet van verzekeringsgroepen dat zij bedrijven die betrokken zijn bij onacceptabele activiteiten altijd onmiddellijk uitsluiten. Verzekeringsgroepen kunnen ook zonder bedrijven uit te sluiten scoren voor

beoordelingselementen over onacceptabele activiteiten, bijvoorbeeld door het voeren van een gestructureerde dialoog met een duidelijk doel en termijn voor het stoppen van de activiteit.

1.3.4 Relevante beleidsstukken

De Eerlijke Verzekeringswijzer verwacht van verzekeringsgroepen dat ze hun beleggingsbeleid publiek beschikbaar maken, bijvoorbeeld via de eigen website of in het jaarverslag. Het onderzoek baseert zich daarom uitsluitend op publiek beschikbare bronnen. Interne beleidsdocumenten worden door de Eerlijke Verzekeringswijzer niet in de oordeelvorming betrokken. De naam of het onderwerp van het beleidsstuk is niet relevant. Elementen op het gebied van gezondheid kunnen bijvoorbeeld opgenomen zijn in het arbeidsrechten- of mensenrechtenbeleid van de verzekeringsgroep.

Wel is de reikwijdte van het beleidsstuk van belang. Voor de *duurzaamheidsthema's* die in paragraaf 1.3.1 zijn benoemd, verwacht de Eerlijke Verzekeringswijzer dat de verzekeringsgroep beleid heeft dat geldt voor alle beleggingen in alle bedrijven en organisaties. Voor de in paragraaf 1.3.1 genoemde *risicosectoren* wordt beleid verwacht dat alleen betrekking hoeft te hebben op beleggingen in bedrijven in de betreffende sector. Elementen die alleen in het beleid voor een specifieke sector zijn opgenomen kunnen daarom niet volledig meetellen voor de beoordeling van het themabeleid van de verzekeringsgroep.

Brochures en andere publicaties die de verzekeringsgroep publiceert om eigen klanten te informeren over bepaalde maatschappelijke of economische ontwikkelingen worden niet als beleidsstukken beschouwd, tenzij de verzekeringsgroep in deze publicaties nadrukkelijk aangeeft welke principes ze hanteert bij het beoordelen van de eigen beleggingen.

Wanneer een verzekeringsgroep in een nieuws- of persbericht (al dan niet gepubliceerd op de eigen website) vernieuwingen in het beleid aankondigt en van kracht doet zijn, worden deze vernieuwingen bij één (periodieke) actualisering van de beleidsbeoordeling van de Eerlijke Verzekeringswijzer meegenomen, vanaf het moment dat dit beleid daadwerkelijk van kracht is. Daarna wordt verwacht dat de beleidswijziging geïntegreerd is in de beleidsstukken waarin de verzekeringsgroep haar beleggingsbeleid vastlegt.

In dit onderzoek zijn alleen beleidsstukken beoordeeld die vóór 1 juni 2024 door de verzekeringsgroepen waren gepubliceerd. Nieuw beleid dat na deze datum is opgesteld en/of gepubliceerd, is niet meegenomen in deze beoordeling.

1.3.5 Internationale standaarden en initiatieven

Bij de beoordeling van het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroepen wordt niet alleen gekeken naar het beleid dat de verzekeringsgroep heeft uitgeschreven in de eigen beleidsstukken, maar ook naar de internationale standaarden en initiatieven die door de verzekeringsgroep zijn ondertekend of die de verzekeringsgroep toepast in het eigen beleid. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen, de *IFC Performance Standards* en de *UN Global Compact Principles* (UNGC). Verzekeringsgroepen die naar een dergelijke standaard verwijzen in hun beleid of die een dergelijke standaard ondertekend hebben én daarbij duidelijk maken dat ze deze standaarden op hun beleggingen toepassen, ontvangen bij de inhoudelijke beoordeling van het beleid automatisch een punt voor de elementen waarvan vooraf is vastgesteld dat de internationale standaard het principe dekt.

1.3.6 Relevante beleggingscategorieën

In de FFG-methode wordt naast de inhoud van het beleid normaal ook de reikwijdte van het beleid getoetst door te beoordelen op hoeveel financiële categorieën het beleid van toepassing is. Hierbij worden de volgende financiële categorieën onderscheiden:

- Zakelijke kredieten;
- Projectfinanciering;
- Beleggingen op de eigen balans; en
- Beleggingen voor klanten (vermogensbeheer).

Voor de verzekeringsgroepen die in dit onderzoek zijn beoordeeld, zijn beleggingen op de eigen balans en beleggingen voor klanten mogelijk relevant. Beleggingen op de balans zijn de beleggingen die de verzekeraars doen met de verzekeringspremies van klanten. Beleggingen op de balans kunnen onder meer bestaan uit:

- Beleggingen in aandelen en obligaties van bedrijven;
- Beleggingen in obligaties van overheden;
- Beleggingen in private equity;
- Beleggingen in onroerend goed; en
- Andere beleggingen voor eigen rekening, waaronder financiële derivaten zoals: swaps, futures of opties.

Beleggingen voor klanten, in de vorm van mandaten en beleggingsfondsen, kunnen bestaan uit dezelfde soorten beleggingen.

Voor elke verzekeraar in dit onderzoek is nagegaan in welke van de twee investeringscategorieën deze actief is. Wanneer een verzekeraar in meer dan één categorie actief is, wordt in de beoordeling meegenomen in hoeverre het beleid op beide categorieën wordt toegepast.

1.3.7 Toekenning en berekening scores

Voor de duurzaamheidsthema's, de risicosector en het aspect van de bedrijfsvoering zijn in de gehanteerde methodologie een aantal beoordelingselementen opgenomen: criteria die de Eerlijke Verzekeringswijzer belangrijk vindt en die zijn afgeleid van internationale standaarden. Bij de beoordeling van het beleid van een verzekeringsgroep wordt voor elk beoordelingselement nagegaan of het beleid voldoet aan de criteria van het beoordelingselement. De score voor elk beoordelingselement is opgebouwd uit twee aparte scores:

- **Basisscore:** Wanneer het beleid van de verzekeraar deels of volledig aan de criteria van het element voldoet, wordt een basisscore van 1 toegekend.
- **Reikwijdte-score:** De reikwijdte-score is een percentage van 50-100% gebaseerd op het aantal relevante beleggingscategorieën (zie paragraaf 1.3.6) waarop het beleid wordt toegepast. Wanneer het beleid volledig aan de criteria van het element voldoet, wordt het percentage verhoogd voor elke investeringscategorie waarop het beleid wordt toegepast, tot een maximum van 100%.

De score voor een element wordt berekend door de basisscore te vermenigvuldigen met de reikwijdte-score. De basisscore is standaard 50% en wordt alleen verhoogd wanneer het beleid inhoudelijk volledig aan de criteria van het element voldoet en/of het beleid wordt toegepast op meerdere relevante beleggingscategorieën. Wanneer het beleid slechts deels aan de criteria voldoet, wordt alleen een basisscore toegepast zonder verhoging van de reikwijdte-score. Dit leidt dan tot een elementscore van 0,5. Tabel 5 geeft een overzicht van de verschillende score-opties in de FFG-methode.

Tabel 5 Score-opties in de FFG-methode

Inhoud beleid	Basisscore	Reikwijdte-score	Percentage	Elementscore
Het beleid voldoet niet aan de criteria	0	<i>Niet relevant</i>	50%	0,0
Het beleid voldoet deels aan de criteria	1	Niet toegepast	50%	0,5
Het beleid voldoet volledig aan de criteria	1	Toegepast	50-100%	0,5-1,0

De beleidsscore van een verzekeraar voor een heel thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering wordt vervolgens bepaald door het aantal elementen dat is opgenomen in het beleid te delen door het totale aantal elementen dat in de methode is gedefinieerd voor het betreffende thema, de sector of het aspect van de bedrijfsvoering. Wanneer een element niet van toepassing is op de betreffende verzekeringsgroep wordt dit weergegeven als "n.r." (niet relevant) en niet meegerekend in de bepaling van de beleidsscore.

De beleidsscore van een verzekeraar voor een thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering wordt bepaald door het aantal elementen dat is opgenomen in het beleid te delen door het totale aantal elementen dat in de methode is gedefinieerd voor het betreffende thema, de sector of het aspect van de bedrijfsvoering. In formulevorm:

$$\text{Beleidsscore voor een thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering} = \frac{\text{Som van de beleidsscores per element} \times 10}{\text{Aantal elementen in de methode voor het thema, de sector of het aspect van de bedrijfsvoering}}$$

De beleidsscores worden uitgedrukt als afgerond rapportcijfer, een heel getal tussen 1 en 10. Aan deze scores hangt de Eerlijke Verzekeringswijzer kwalificaties, overgenomen uit het onderwijs (zie Tabel 6).

Tabel 6 Kwalificaties behorende bij beleidsscores

Score	Kwalificatie	Score	Kwalificatie
10	Uitstekend	5	Twijfelachtig
9	Zeer goed	4	Onvoldoende
8	Goed	3	Ruim onvoldoende
7	Ruim voldoende	2	Slecht
6	Voldoende	1	Zeer slecht

1.4 Verantwoording

Dit rapport biedt een weergave van de resultaten van het beleidsonderzoek voor de Eerlijke Verzekeringswijzer, dat is uitgevoerd in opdracht van de vijf daarin deelnemende organisaties. De gebruikte methodologie is de *Fair Finance Guide Methodology* (FFG-methode), die in opdracht van *Fair Finance International* is opgesteld door het Nederlandse onderzoeksbureau Profundo. De FFG-methode wordt periodiek geactualiseerd, het meest recent in februari 2023. In deze beleidsactualisering is de FFG-methode uit 2023 gebruikt.

Het onderzoek is door onderzoeksbureau Profundo uitgevoerd in de maanden mei tot oktober 2024. Gedurende het onderzoek hebben de onderzochte verzekeringsgroepen de gelegenheid gekregen om te reageren op:

- De bronnen die voor het onderzoek zijn gebruikt;
- De bedrijfsinformatie over de betreffende verzekeringsgroep; en
- De onderzoeksresultaten.

Elf van de zestien verzekeringsgroepen hebben feedback gegeven op de conceptbeoordelingen: Achmea, ANWB-Unigarant, ASR, De Goudse, DSW, Menzis, NN Group, ONVZ, Univé, VGZ en Zekerheid leverden commentaar op de onderzoeksresultaten.

1.5 Disclaimer

Niet alle coalitieleden van de Eerlijke Verzekeringswijzer werken aan alle thema's en/of sectoren waar dit onderzoek zich op richt. Teksten over specifieke onderwerpen geven daarom niet noodzakelijkerwijs de mening van alle coalitieleden van de Eerlijke Verzekeringswijzer weer.

2

Resultaten per duurzaamheidsthema

Dit hoofdstuk presenteert de resultaten per beoordeeld duurzaamheidsthema, sector, of aspect van de bedrijfsvoering. Daarbij wordt telkens eerst een korte uitleg gegeven van de prangende problemen: waarom is het van belang dat verzekeringsgroepen adequaat beleid hebben op het thema? Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de element scores (zie sectie 1.3.7 voor meer uitleg) en de toegekende beleidsscore per verzekeringsgroep. Tot slot wordt een analyse van de resultaten gepresenteerd, waarbij ook een vergelijking wordt gemaakt met de vorige beleidsbeoordeling uit 2022.

2.1 Arbeidsrechten

2.1.1 Wat staat er op het spel?

Bescherming van mensen in hun werkomgeving is een fundamentele verantwoordelijkheid van bedrijven en overheden. Werknemers hebben het recht op veilige en gezonde werkomstandigheden, goede arbeidsvoorwaarden, vrijheid van organisatie en collectieve onderhandeling, een leefbaar loon en eerlijke wervingspraktijken. Ook dient arbeid vrij te zijn van discriminatie, kinderarbeid en dwangarbeid. Deze arbeidsrechten dragen bij aan de ontwikkeling van duurzaam menselijk kapitaal en aan de democratisering van samenlevingen. Goede afspraken omtrent werk en beloning, bescherming van dienstverbanden en goed functionerende overlegstructuren tussen werkgevers en werknemers dragen bij aan het welzijn van werknemers. Veiligheid op het werk is essentieel om ongelukken te voorkomen.

Speciale aandacht voor de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt is belangrijk. Vrouwen werken vaker in de informele economie en thuiswerk, vooral in landen met lage en lagere middeninkomens. Als vrouwen een inkomen verdienen, draagt dit sterk bij aan de gezondheid en productiviteit van gezinnen en zelfs gemeenschappen, en aan betere vooruitzichten voor hun kinderen en toekomstige generaties.³ Het VN-Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) onderschrijft het recht van vrouwen om niet gediscrimineerd te worden op het vlak van onderwijs, arbeidsrelaties en economische en sociale activiteiten.⁴ Daarbij is het belangrijk dat de rechten van vrouwen ook in bescherming worden genomen tijdens en rond de periode van zwangerschap. In dit verband bepaalt het ILO-verdrag inzake de bescherming van het moederschap (nr. 183) dat vrouwen in ratificerende staten onder andere recht hebben op een uitkering tijdens het zwangerschapsverlof, die niet minder mag bedragen dan twee derde van haar eerdere inkomsten of een vergelijkbaar bedrag.⁵

Daarnaast is speciale aandacht voor de positie van arbeidsmigranten van belang. Hoewel arbeidsmigratie belangrijke kansen biedt, zijn arbeidsmigranten door het ontbreken van goede regelgeving ook kwetsbaar voor een groot aantal arbeidsrechtenschendingen, waaronder oneerlijke wervingspraktijken, inhouding of diefstal van loon tot regelrechte uitbuiting en afschuwelijke arbeidsomstandigheden.⁶

Een leefbaar loon en striktere maximale werktijden, investeringen in beroepsopleiding en respect voor gelijkheid leiden tot beter opgeleide en meer tevreden werknemers. Daarnaast zijn veiligheidseisen essentieel om ongelukken te voorkomen en het aantal mensen dat gezondheidszorg nodig heeft tot een minimum te beperken. Bescherming van arbeidsovereenkomsten kan werknemers aanmoedigen om innovatief te denken en nieuwe wegen in te slaan. Verder kan het ontwikkelen van directe communicatiekanalen tussen werknemers en werkgevers en het opzetten van klachten- en bemiddelingsprocedures bijdragen aan productiviteitsgroei en een grotere stabiliteit van de arbeidsmarkt.⁷

2.1.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 7 en Tabel 8. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 7 **Beleidsscores Arbeidsrechten van verzekeringsgroepen 1-8**

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	De financiële instelling respecteert de Fundamentele Arbeidsrechten van de ILO in de eigen bedrijfsvoering.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.	De financiële instelling integreert minimaal de Fundamentele Arbeidsrechten van de ILO in de bedrijfsvoering en het inkoopbeleid.	0,5	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.	De financiële instelling respecteert het Verdrag betreffende de bescherming van het Moederschap van de ILO.	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4.	De financiële instelling stelt procedures vast voor het beheer en behandeling van klachten van werknemers en het oplossen van schendingen van de arbeidsrechten, bij voorkeur in overleg met de betrokken vakbond.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0
5.	Bedrijven respecteren vrijheid van vereniging en het recht op collectieve onderhandeling.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
6.	Alle vormen van gedwongen arbeid zijn onacceptabel.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
7.	Kinderarbeid is onacceptabel.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
8.	Discriminatie met betrekking tot (het aanbieden van) werk is onacceptabel.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
9.	Bedrijven zetten zich in voor eerlijke wervingspraktijken.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
10.	Bedrijven betalen een leefbaar loon aan hun werknemers.	1,0	0,0	0,5	0,5	0,0	0,5	1,0	0,5
11.	Bedrijven houden zich aan maximale werktijden (maximaal 48 uur per week plus 12 uur overtijd).	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
12.	Bedrijven hebben een uitgebreid gezondheids- en veiligheidsbeleid.	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
13.	Bedrijven respecteren het Verdrag betreffende de bescherming van het Moederschap van de ILO.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0
14.	Bedrijven zorgen voor een gelijke behandeling en gelijke arbeidsomstandigheden voor gastarbeiders en informele arbeiders.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0
15.	Bedrijven zorgen voor goede arbeidsomstandigheden voor thuiswerkers.	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
16.	Bedrijven hebben een helder (management)systeem om naleving van internationale arbeidsnormen te monitoren en indien nodig te corrigeren.	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
17.	Bedrijven stellen procedures in voor de behandeling en verwerking van werknemersklachten en voor het oplossen van schendingen of conflicten, bij voorkeur in overleg met een vakbondsorganisatie.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
18.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van arbeidsrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
19.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot arbeidsrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Genormaliseerde score		8,2	4,2	5,5	8,2	0,5	7,6	6,1	5,0

Tabel 8 **Beleidsscores Arbeidsrechten van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1.	De financiële instelling respecteert de Fundamentele Arbeidsrechten van de ILO in de eigen bedrijfsvoering.	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.	De financiële instelling integreert minimaal de Fundamentele Arbeidsrechten van de ILO in de bedrijfsvoering en het inkoopbeleid.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
3.	De financiële instelling respecteert het Verdrag betreffende de bescherming van het Moederschap van de ILO.	0,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
4.	De financiële instelling stelt procedures vast voor het beheer en behandeling van klachten van werknemers en het oplossen van schendingen van de arbeidsrechten, bij voorkeur in overleg met de betrokken vakbond.	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	0,0
5.	Bedrijven respecteren vrijheid van vereniging en het recht op collectieve onderhandeling.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
6.	Alle vormen van gedwongen arbeid zijn onacceptabel.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
7.	Kinderarbeid is onacceptabel.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
8.	Discriminatie met betrekking tot (het aanbieden van) werk is onacceptabel.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
9.	Bedrijven zetten zich in voor eerlijke wervingspraktijken.	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10.	Bedrijven betalen een leefbaar loon aan hun werknemers.	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0
11.	Bedrijven houden zich aan maximale werktijden (maximaal 48 uur per week plus 12 uur overtijd).	0,5	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5
12.	Bedrijven hebben een uitgebreid gezondheids- en veiligheidsbeleid.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
13.	Bedrijven respecteren het Verdrag betreffende de bescherming van het Moederschap van de ILO.	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
14.	Bedrijven zorgen voor een gelijke behandeling en gelijke arbeidsomstandigheden voor gastarbeiders en informele arbeiders.	0,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0
15.	Bedrijven zorgen voor goede arbeidsomstandigheden voor thuiswerkers.	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0
16.	Bedrijven hebben een helder (management)systeem om naleving van internationale arbeidsnormen te monitoren en indien nodig te corrigeren.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
17.	Bedrijven stellen procedures in voor de behandeling en verwerking van werknemersklachten en voor het oplossen van schendingen of conflicten, bij voorkeur in overleg met een vakbondsorganisatie.	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
18.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van arbeidsrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
19.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot arbeidsrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		4,7	5,5	8,7	6,6	7,9	7,4	3,7	6,6

2.1.3 Analyse beleid arbeidsrechten

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld voldoende (score 6,2) voor het thema arbeidsrechten. Het beste resultaat wordt gehaald door NN Group, dat met een score van 9 zeer goed wordt beoordeeld. Achmea, ASR en CZ worden ook goed beoordeeld voor hun arbeidsrechtenbeleid (score 8). De gemiddelde score van de zestien verzekeringsgroepen wordt vooral omlaag getrokken door Athora, dat zeer slecht scoort (score 1). Ook Allianz en ZLM scoren onvoldoende (score 4) voor hun beleid op het gebied van arbeidsrechten.

Ten opzichte van de vorige beleidsbeoordeling hebben vooral ONVZ en Univé het beleid op het gebied van arbeidsrechten flink verbeterd: de verzekeringsgroepen halen hun afgeronde scores met drie punten omhoog, respectievelijk van een 4 en 5 in 2022 naar een 7 en 8 in 2024. De verzekeraars hebben het arbeidsrechtenbeleid onder meer versterkt door criteria met betrekking tot gezondheids- en veiligheidsvoorschriften en klachtenmechanismen op te nemen in het beleggingsbeleid.

Alle verzekeringsgroepen – met uitzondering van Athora – beschouwen gedwongen arbeid en kinderarbeid als onacceptabel en verwachten van bedrijven waarin zij investeren dat gedwongen arbeid en kinderarbeid worden uitgebannen. De meeste verzekeringsgroepen hebben ook antidiscriminatiebeleid, zowel voor de eigen bedrijfsvoering als voor de bedrijven waarin belegd wordt. Slechts enkele verzekeraars hebben daarnaast ook meer specifiek beleid op het gebied van eerlijke wervingspraktijken en het waarborgen van goede en eerlijke arbeidsomstandigheden voor migranten arbeiders, informele arbeiders en thuiswerkers. Zes van de zestien verzekeringsgroepen vragen bedrijven om het Verdrag betreffende de bescherming van het Moederschap van de ILO te respecteren.

Ten opzichte van de vorige beoordeling hebben meer verzekeringsgroepen een leefbaar loon structureel in hun beleggingsbeleid opgenomen voor alle sectoren. Bij een aanzienlijk deel van de verzekeringsgroepen ontbreekt daarbij wel een eenduidige definitie van een leefbaar loon. Onder meer Klaverblad, CZ, en ANWB-Unigarant kunnen het beleid verbeteren door een heldere definitie van een leefbaar loon te formuleren in overeenstemming met de definitie van de *Global Living Wage Coalition*.

Hoewel de meeste verzekeringsgroepen (14) bedrijven vragen om criteria ten aanzien van arbeidsrechten op te nemen in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering, verwacht een minderheid van de verzekeringsgroepen (7) dat bedrijven dergelijke criteria ook expliciet opnemen in contracten met onderaannemers en toeleveranciers.

Vrijwel alle verzekeraars verwachten van de bedrijven waarin zij investeren om de ILO standaarden omtrent fundamentele arbeidsrechten te respecteren. Er zijn echter maar weinig verzekeraars die zichzelf ook expliciet committeren aan de ILO-standaarden omtrent fundamentele arbeidsrechten. In reactie op de conceptbeoordelingen lieten meerdere verzekeraars weten het, in een land als Nederland, als een vanzelfsprekendheid te achten om fundamentele arbeidsrechten te waarborgen. De onderzoekers gaan niet mee in deze gedachte. Onder meer de toeslagenaffaire en de woekerpolis-affaire hebben laten zien dat er, ook in een land als Nederland, risico's op mensenrechtenschendingen bestaan. Verzekeringsgroepen kunnen hun beleid verbeteren door een expliciet commitment aan fundamentele arbeidsrechten zoals geformuleerd door de ILO op te nemen in het beleid over de eigen bedrijfsvoering.

2.2 Belastingen

2.2.1 Wat staat er op het spel?

Voor elke democratische samenleving zijn belastinginkomsten van essentieel belang om publieke voorzieningen zoals gezondheidszorg, onderwijs, infrastructuur en sociale zekerheid te financieren. Om belastingen te kunnen innen, is de opbouw van een capabel en betrouwbaar ambtenarenapparaat nodig.

Ook bedrijven hebben baat bij publieke voorzieningen en daarmee hebben ze ook een verantwoordelijkheid om belastingen te betalen in ieder land waarin ze actief zijn. Toch profiteren veel financiële instellingen, bedrijven en particulieren van de verschillen tussen landen in de hoogte van belastingheffingen en van mazen in nationale belastingregels. Multinationale ondernemingen zijn vaak weinig transparant over hun belastingbetalingen. Daarbij wordt er vaak gebruik gemaakt van brievenbusmaatschappijen in belastingparadijzen. Hierdoor is het niet duidelijk hoeveel en waar belasting wordt betaald. Ook financiële instellingen maken gebruik van belastingparadijzen, als dienstverlening aan hun klanten en om hun eigen belastingbetalingen te beperken.

Belastingontwijking is in strijd met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen: het getuigt van gebrek aan maatschappelijke verantwoordelijkheid om overheden inkomsten te onthouden waarmee ze hun land op sociaal en economisch gebied kunnen ontwikkelen.⁸

Volgens schattingen van het Tax Justice Network (TJN) lopen landen jaarlijks meer dan USD 311 miljard aan belastingen mis door internationaal fiscaal misbruik van bedrijven en particuliere belastingontduiking.⁹ Dit belastingmisbruik draagt bij aan de mondiale ongelijkheid: volgens het Tax Justice Network verliezen landen met lagere inkomens jaarlijks het equivalent van 6,5 procent van hun geïnde belastinginkomsten door misbruik van vennootschapsbelasting, terwijl landen met hogere inkomens het equivalent van 1,6 procent van hun geïnde belastinginkomsten verliezen.¹⁰

Hoewel belastingen niet rechtstreeks worden behandeld in de SDG's, zijn er veel doelen die niet kunnen worden bereikt zonder effectief en corruptievrij belastingbeleid en belastingpraktijken. Zo richt SDG 16: Vrede, Rechtvaardigheid en Sterke Instellingen zich op het verminderen van alle vormen van corruptie en omkoping. Dit betekent ook transparante en rechtvaardige belastingpraktijken voor bedrijven.¹¹ Daarnaast moedigt SDG 17: Partnerschappen voor de Doelen het versterken van binnenlandse mobilisatie van middelen aan, onder andere door internationale steun aan ontwikkelingslanden om de binnenlandse capaciteit voor het innen van belastingen en andere inkomsten te verbeteren. Ook kunnen SDG 1: Geen armoede en SDG 10: Verminderde ongelijkheid niet worden bereikt zonder de belastinginkomsten die bedrijven betalen, aangezien deze essentieel zijn voor de financiering van overheidsvoorzieningen.¹²

Verzekeraars hebben de verantwoordelijkheid om alleen te investeren in bedrijven die in de landen waar ze actief zijn de verschuldigde belastingen betalen. Dit betekent ook dat ze van bedrijven zouden moeten verlangen dat ze transparant zijn over de (internationale) bedrijfsstructuur, en per land rapporteren over de omzet- en winstcijfers, het aantal werknemers, belastingbetalingen en overheidssubsidies. Ook dienen verzekeraars zich niet schuldig te maken aan belastingontwijking.

2.2.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 9 en Tabel 10. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 9

Beleidsscores Belastingen van verzekeringsgroepen 1-8

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	Voor ten minste driekwart van de landen waar de financiële instelling actief is en/of 75% van de totale inkomsten, rapporteert het per land over haar inkomsten, winst, Fte's, ontvangen subsidies van overheden en belastingbetalingen aan overheden op een wijze die overeenstemt met de geconsolideerde rekeningen.	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0
2.	De financiële instelling rapporteert voor ieder land waarin zij actief is over haar omzetten, winsten, Fte's en ontvangen subsidies van overheden en (belasting)betalingen.	1,0	1,0	N.r.	N.r.	0,5	N.r.	N.r.	N.r.
3.	De financiële instelling rapporteert voor ieder land waarin zij actief is haar totale activa op een wijze die overeenstemt met de geconsolideerde rekeningen.	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0
4.	De financiële instelling verleent geen adviezen aan klanten met als belangrijkste doel het nastreven van belastingontwijking of -ontduiking.	N.r.	1,0	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
5.	De financiële instelling verzorgt geen transacties binnen internationale structuren met als belangrijkste doel het nastreven van belastingontwijking of -ontduiking.	N.r.	1,0	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
6.	De financiële instelling publiceert alle van overheden verkregen bedrijfsspecifieke belastingovereenkomsten.	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	N.r.
7.	De financiële instelling heeft geen dochterondernemingen of deelnemingen in belastingparadijzen, tenzij de dochteronderneming of deelneming waarde creëert, c.q. economische activiteiten onderneemt in de betreffende landen.	1,0	1,0	N.r.	N.r.	0,0	N.r.	N.r.	N.r.
8.	De financiële instelling biedt geen financiële diensten aan bedrijven in belastingparadijzen, tenzij het bedrijf waarde creëert, c.q. economische activiteiten onderneemt in de betreffende landen.	N.r.	0,0	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
9.	Bedrijven publiceren hun volledige groepsstructuur, inclusief groepsonderdelen die indirect of gedeeltelijk in eigendom zijn.	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10.	Bedrijven publiceren een uitleg over de activiteiten, functies en uiteindelijke aandeelhouder van iedere dochteronderneming, filiaal, joint venture of gelieerde ondernemingen in rechtsgebieden met geen of lage vennootschapsbelasting.	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
11.	Bedrijven rapporteren voor ieder land waarin zij actief zijn over hun omzetten, winsten, Fte's, kosten, ontvangen subsidies van overheden en (belasting)betalingen aan regeringen (e.g. bronbelasting, betalingen voor concessies en vennootschapsbelasting).	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
12.	Bedrijven richten hun (internationale) ondernemingsstructuur en hun (internationale) transacties in op een wijze die recht doet aan de economische realiteit van hun activiteiten en transacties, zonder dat schakels worden toegevoegd alleen of vooral om belastingvoordeel te behalen.	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
13.	Bedrijven publiceren belangrijke informatie met betrekking tot iedere bedrijfsspecifieke belastingovereenkomst die het van de belastingautoriteiten heeft verkregen.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
14.	Bedrijven publiceren, voor zover juridisch en praktisch mogelijk, de beslissingen van rechtbanken en arbitrage-instellingen ten aanzien van belastingzaken waarbij het bedrijf of haar dochterondernemingen zijn betrokken.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,0	0,0
15.	Bedrijven hebben een managementsysteem waarmee direct actie kan worden ondernomen als medewerkers of toeleveranciers zich schuldig maken aan belastingontduiking.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
16.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van belastingbetalingen in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
17.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot belastingbetalingen op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genormaliseerde score		8,6	3,5	6,7	7,5	1,1	7,1	3,3	3,6

Noot: n.r. = niet relevant

Tabel 10 **Beleidsscores Belastingen van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1.	Voor ten minste driekwart van de landen waar de financiële instelling actief is en/of 75% van de totale inkomsten, rapporteert het per land over haar inkomsten, winst, Fte's, ontvangen subsidies van overheden en belastingbetalingen aan overheden op een wijze die overeenstemt met de geconsolideerde rekeningen.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
2.	De financiële instelling rapporteert voor ieder land waarin zij actief is over haar omzetten, winsten, Fte's en ontvangen subsidies van overheden en (belasting)betalingen.	N.r.	N.r.	1,0	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
3.	De financiële instelling rapporteert voor ieder land waarin zij actief is haar totale activa op een wijze die overeenstemt met de geconsolideerde rekeningen.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
4.	De financiële instelling verleent geen adviezen aan klanten met als belangrijkste doel het nastreven van belastingontwijking of -ontduiking.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
5.	De financiële instelling verzorgt geen transacties binnen internationale structuren met als belangrijkste doel het nastreven van belastingontwijking of -ontduiking.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
6.	De financiële instelling publiceert alle van overheden verkregen bedrijfsspecifieke belastingovereenkomsten.	1,0	1,0	1,0	N.r.	N.r.	N.r.	1,0	N.r.
7.	De financiële instelling heeft geen dochterondernemingen of deelnemingen in belastingparadijzen, tenzij de dochteronderneming of deelneming waarde creëert, c.q. economische activiteiten onderneemt in de betreffende landen.	N.r.	N.r.	1,0	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
8.	De financiële instelling biedt geen financiële diensten aan bedrijven in belastingparadijzen, tenzij het bedrijf waarde creëert, c.q. economische activiteiten onderneemt in de betreffende landen.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
9.	Bedrijven publiceren hun volledige groepsstructuur, inclusief groepsonderdelen die indirect of gedeeltelijk in eigendom zijn.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10.	Bedrijven publiceren een uitleg over de activiteiten, functies en uiteindelijke aandeelhouder van iedere dochteronderneming, filiaal, joint venture of gelieerde ondernemingen in rechtsgebieden met geen of lage vennootschapsbelasting.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
11.	Bedrijven rapporteren voor ieder land waarin zij actief zijn over hun omzetten, winsten, Fte's, kosten, ontvangen subsidies van overheden en (belasting)betalingen aan regeringen (e.g. bronbelasting, betalingen voor concessies en vennootschapsbelasting).	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
12.	Bedrijven richten hun (internationale) ondernemingsstructuur en hun (internationale) transacties in op een wijze die recht doet aan de economische realiteit van hun activiteiten en transacties, zonder dat schakels worden toegevoegd alleen of vooral om belastingvoordeel te behalen.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
13.	Bedrijven publiceren belangrijke informatie met betrekking tot iedere bedrijfsspecifieke belastingovereenkomst die het van de belastingautoriteiten heeft verkregen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
14.	Bedrijven publiceren, voor zover juridisch en praktisch mogelijk, de beslissingen van rechtbanken en arbitrage-instellingen ten aanzien van belastingzaken waarbij het bedrijf of haar dochterondernemingen zijn betrokken.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
15.	Bedrijven hebben een managementsysteem waarmee direct actie kan worden ondernomen als medewerkers of toeleveranciers zich schuldig maken aan belastingontduiking.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
16.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van belastingbetalingen in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
17.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot belastingbetalingen op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Genormaliseerde score		4,2	4,2	5,0	7,3	5,5	9,1	4,2	4,5

Noot: n.r. = niet relevant

2.2.3 Analyse beleid belastingen

Gemiddeld is het beleid voor belastingen van de verzekeringsgroepen twijfelachtig (score 5,4). VGZ en Achmea behalen de beste scores: beide verzekeringsgroepen hebben een score van 9 (zeer goed). Daarmee heeft VGZ het beleid met +3 punten verbeterd ten opzichte van de vorige beleidsbeoordeling. Ook Allianz scoort +3 punten hoger in vergelijking met 2022, maar met een score van 4 blijft het beleid voor belastingen van Allianz nog altijd onvoldoende. De laagste score voor het thema belastingen wordt behaald door Athora. Haar belastingbeleid wordt als zeer slecht beoordeeld (score 1).

Vrijwel alle verzekeringsgroepen rapporteren voor ieder land waarin zij actief zijn over hun omzetten, winsten, FTE's en ontvangen subsidies van overheden en (belasting)betalingen. De enige uitzondering is Athora, dat wel rapporteert over haar belastingafdrachten, maar niet over behaalde omzetten, winsten en FTE's.

Van de internationaal opererende verzekeringsgroepen stelt het leeuwendeel geen dochterondernemingen of deelnemingen te hebben in belastingparadijzen, tenzij de dochteronderneming of deelneming waarde creëert, c.q. economische activiteiten onderneemt in de betreffende landen. Athora is wederom de uitzondering: het hoofdkantoor van de verzekeringsgroep is gevestigd in Bermuda en er werd dan ook geen beleid gevonden dat het ondernemen van financiële activiteiten in belastingparadijzen ontmoedigt of uitsluit.

De meeste verzekeringsgroepen (14) sluiten bedrijven die structureel betrokken zijn bij belastingontduiking niet alleen uit, maar vragen bedrijven ook preventieve maatregelen te nemen waarmee direct actie kan worden ondernomen als medewerkers of toeleveranciers zich schuldig maken aan belastingontduiking.

Er is echter maar een klein aantal verzekeringsgroepen dat specifieke eisen stelt op het gebied van transparantie ter voorkoming van belastingontduiking door de bedrijven waarin zij beleggen:

- Achmea is de enige verzekeringsgroep die bedrijven vraagt om hun volledige bedrijfsstructuur te publiceren, inclusief groepsonderdelen die indirect of gedeeltelijk in eigendom zijn;
- Vier van de zestien verzekeringsgroepen (Achmea, CZ, ONVZ en VGZ) vragen bedrijven om transparant te zijn over de activiteiten, functies en uiteindelijke aandeelhouders van dochterondernemingen, joint ventures, of gelieerde ondernemingen in rechtsgebieden met geen of lage vennootschapsbelasting; en
- Alleen VGZ en ASR verwachten dat bedrijven, voor ieder land waarin zij actief zijn, rapporteren over hun omzetten, winsten, en belastingbetalingen.

Verzekeringsgroepen die in Nederland actief zijn kunnen hun beleid dus verbeteren door meer specifieke belasting-gerelateerde transparantie-eisen te stellen aan de bedrijven waarin zij beleggen.

Daarnaast kunnen verzekeringsgroepen het beleid op het gebied van belastingen verbeteren door meer oog te hebben voor de rol die (internationale) waardeketens en complexe bedrijfsstructuren spelen bij de ontduiking van belastingen. Slechts vijf van de zestien beoordeelde verzekeringsgroepen vragen bedrijven om criteria ten aanzien van belastingbetalingen in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering te integreren en zulke criteria ook op te nemen in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Gezien de rol die complexe bedrijfsstructuren spelen bij belastingontduiking, is het van belang dat de Nederlandse verzekeringsgroepen hun beleid op dit gebied aanscherpen.

2.3 Corruptie

2.3.1 Wat staat er op het spel?

Corruptie heeft een negatieve impact op zowel de politieke als sociale omstandigheden in een land en kan ook milieuschade veroorzaken. Op politiek vlak vormt corruptie een belemmering voor de ontwikkeling en handhaving van een rechtsstaat. Het ondermijnt het vertrouwen van burgers in de politiek, wat leidt tot frustratie en apathie. Het maakt de weg vrij voor politieke leiders, al dan niet democratisch gekozen, om zich zonder toezicht staatseigendom toe te eigenen.¹³

Volgens Transparency International (TI) vindt corruptie vooral plaats in lage-inkomenslanden.¹⁴ In een groot aantal landen lijdt het belastingstelsel onder corruptiepraktijken. Dit leidt tot verlaging van de belastinginkomsten en beperkt de mogelijkheden van overheden om aan hun verplichtingen jegens de samenleving en burgers te voldoen.¹⁵ Corruptie kan ook leiden tot grootschalige plundering van natuurlijke hulpbronnen, zoals hout, edelstenen en mineralen.¹⁶

Lobbypraktijken kunnen hetzelfde effect hebben als corruptiepraktijken. Het bedrijfsleven oefent sterke invloed uit op wet- en regelgeving.¹⁷ Sinds midden jaren negentig stellen de Canadese en Amerikaanse overheid het bedrijven en organisaties verplicht om hun lobbypraktijken te registreren. Binnen de Europese Unie bestaat er sinds 2008 een Transparantieregister waarin bedrijven en organisaties op vrijwillige basis hun lobbypraktijken kunnen registreren.

Corruptiebestrijding is opgenomen in Duurzame Ontwikkelingsdoel (SDG) 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten.¹⁸

2.3.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 11 en Tabel 12. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 11 **Beleidsscores Corruptie van verzekeringsgroepen 1-8**

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0
2.	De financiële instelling heeft een beleid voor het tegengaan van witwaspraktijken.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
3.	De financiële instelling heeft een beleid ter voorkoming van de financiering van de (verspreiding van) terrorisme.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
4.	De financiële instelling verifieert de uiteindelijke begunstigde of eigenaren van een bedrijf.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
5.	De financiële instelling hanteert extra voorzorgsmaatregelen als het indirecte of directe zakenrelaties aangaat met <i>Politically Exposed Persons</i> .	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
6.	De financiële instelling rapporteert over haar deelname aan besluitvormingsprocessen inzake internationale normen en wetgeving (lobbypraktijken).	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
7.	De financiële instelling heeft een beleid tegen het schenken van politieke giften.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8.	Bedrijven rapporteren over hun uiteindelijke begunstigde of eigenaren inclusief volledige naam, geboortedatum, nationaliteit, rechtsvorm, contactgegevens, nummer en categorieën van aandelen, en de omvang van de deelneming indien van toepassing.	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
9.	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0

Beoordelingselement	Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
10. Bedrijven hebben een managementsysteem waarmee direct actie kan worden ondernomen als medewerkers of toeleveranciers zich schuldig maken aan corruptie.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
11. Bedrijven rapporteren over hun deelname aan besluitvormingsprocessen inzake internationale normen en wetgeving (lobbypraktijken).	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
12. Bedrijven integreren criteria ten aanzien van corruptie in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
13. Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot corruptie op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Genormaliseerde score	9,4	2,2	6,7	8,9	1,1	6,7	4,4	4,4

Noot: n.r. = niet relevant

Tabel 12 **Beleidsscores Corruptie van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement	Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1. Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0
2. De financiële instelling heeft een beleid voor het tegengaan van witwaspraktijken.	N.r.	N.r.	n.a	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
3. De financiële instelling heeft een beleid ter voorkoming van de financiering van de (verspreiding van) terrorisme.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
4. De financiële instelling verifieert de uiteindelijke begunstigde of eigenaren van een bedrijf.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
5. De financiële instelling hanteert extra voorzorgsmaatregelen als het indirecte of directe zakenrelaties aangaat met <i>Politically Exposed Persons</i> .	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
6. De financiële instelling rapporteert over haar deelname aan besluitvormingsprocessen inzake internationale normen en wetgeving (lobbypraktijken).	0,0	1,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
7. De financiële instelling heeft een beleid tegen het schenken van politieke giften.	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
8.	Bedrijven rapporteren over hun uiteindelijke begunstigde of eigenaren inclusief volledige naam, geboortedatum, nationaliteit, rechtsvorm, contactgegevens, nummer en categorieën van aandelen, en de omvang van de deelneming indien van toepassing.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
9.	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
10.	Bedrijven hebben een managementsysteem waarmee direct actie kan worden ondernomen als medewerkers of toeleveranciers zich schuldig maken aan corruptie.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
11.	Bedrijven rapporteren over hun deelname aan besluitvormingsprocessen inzake internationale normen en wetgeving (lobbypraktijken).	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
12.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van corruptie in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
13.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot corruptie op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		5,6	7,8	6,7	7,2	6,7	7,8	5,6	5,6

Noot: n.r. = niet relevant

2.3.3 Analyse beleid corruptie

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld voldoende (score 6,1) voor het thema corruptie. Achmea en ASR halen de hoogste scores met scores van 9 (zeer goed). Ook Menzis en VGZ scoren goed met scores van 8. De laagste scores worden gehaald door Athora (score 1) en Allianz (score 2).

Elf van de zestien verzekeringsgroepen hebben een publiek statement waarin het aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen door eigen medewerkers als onacceptabel wordt geacht. Slechts vier verzekeringsgroepen hebben beleid tegen het schenken van politieke giften (Achmea, ANWB-Unigarant, ASR, en Menzis). Ook zijn slechts vijf verzekeringsgroepen (Achmea, Allianz, ASR, Menzis, en NN Group) transparant over hun (potentiële) deelname aan processen van politieke besluitvorming (lobby praktijken).

Het leeuwendeel van de verzekeringsgroepen (14) beschouwt het ook als onacceptabel als bedrijven waarin wordt belegd smeergeld of andere onrechtmatige voordelen aanbieden, toezeggen of eisen. Zij vragen bedrijven ook om preventieve maatregelen te nemen om corruptie onder eigen medewerkers of toeleveranciers te voorkomen. Alleen Allianz en Athora hebben dergelijke criteria niet in hun verantwoord beleggingsbeleid opgenomen.

Een klein aantal verzekeringsgroepen stelt daarnaast meer specifieke transparantie-eisen om corruptie door bedrijven waarin zij beleggen te voorkomen. Zo zijn er vier verzekeraars (ASR, CZ,

ONVZ en VGZ) die bedrijven vragen om te rapporteren over hun uiteindelijke begunstigde of eigenaren.

2.4 Dierenwelzijn

2.4.1 Wat staat er op het spel?

Dieren zijn, net als mensen, wezens met gevoel, die respect en bescherming verdienen. Op basis van de Vijf Domeinen van dierenwelzijn moeten zij in staat worden gesteld hun natuurlijke, soorteigen gedrag te vertonen, vrij te zijn van fysiek ongerief en van pijn en chronische stress.¹⁹

Dierenwelzijnsproblemen komen het meest voor in de intensieve veehouderij. Intensieve veehouderij is een landbouwsysteem met weinig of geen grond, waarbij dieren meestal binnen worden gehouden, voer aan de boerderij wordt geleverd en mest van de boerderij moet worden afgevoerd. In 2016 werd meer dan 70% van alle landbouwdieren ter wereld gehouden in intensieve veehouderijsystemen.²⁰ Dergelijke landbouwmethoden worden vaak geassocieerd met slecht dierenwelzijn, omdat de dieren worden gehouden in omstandigheden die hun vermogen om hun natuurlijke gedrag te uiten belemmeren. Dierenwelzijnsproblemen die verband houden met intensieve veehouderij verschillen per land en per diersoort, maar omvatten over het algemeen:²¹

- Zeer restrictieve huisvestingsmethoden, zoals kooien, kratten of voerboxen;
- Ongeschikte leefomgevingen met slechte luchtkwaliteit, ongeschikte vloeren en een gebrek aan omgevingsprikkelers;
- Onverdoofde chirurgische ingrepen, zoals het knippen van staarten, het knippen van snavel, tanden vijlen of onthoorning;
- Selectieve fokpraktijken die schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid en het welzijn van de dieren;
- Slechte omstandigheden tijdens het vervoer van dieren, met name lange duur, tekort aan voedsel, water en ruimte, en slechte behandeling tijdens het laden en lossen, wat leidt tot uitputting, uitdroging, angst, verwondingen, ziekte en zelfs de dood van de betrokken dieren; en
- Problematische slachtmethoden, zoals CO₂-bedwelming bij varkens, elektrische bedwelming bij pluimvee via de waterbadmethode en onbedwelmd slachten.

In de amusementsindustrie moeten (wilde) dieren vaak kunstjes doen die niet passen bij hun aard. Tevens worden ze gehuisvest in te kleine ruimten waardoor zij zich niet of te weinig vrij kunnen bewegen. Dit leidt in veel gevallen tot apathisch, stereotiep gedrag zoals het eindeloos heen en weer door de kooi lopen.

Door de bevolkingsgroei en veranderende consumptiepatronen in opkomende markten neemt de wereldwijde vraag naar dierlijke producten - vlees, zuivelproducten, eieren - snel toe. Het is een grote uitdaging om aan deze vraag te voldoen op een manier die rekening houdt met de normen voor dierenwelzijn.²² Verdere intensivering van de veehouderij zal vrijwel zeker leiden tot het lijden van nog meer dieren.²³

Het welzijn van dieren is ook belangrijk voor het welzijn en de gezondheid van grote groepen mensen. Ongeveer een miljard mensen zijn voor hun inkomen, voedsel en kleding afhankelijk van de gezondheid en productiviteit van de dieren waarmee ze werken.²⁴ Volgens de Voedsel- en Landbouworganisatie van de VN (FAO) houdt dierenwelzijn verband met voedselzekerheid, voedselveiligheid, gezondheid, duurzaamheid, arbeidsomstandigheden, plattelandsontwikkelingen, gendergelijkheid en sociale rechtvaardigheid.²⁵

Financiële instellingen zouden, als zij investeren in één van deze sectoren, een beleggingsbeleid moeten hebben dat recht doet aan het welzijn van dieren en dat verder gaat dan het zich enkel houden aan de bestaande wetgeving.

2.4.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 13 en Tabel 14. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 13 Beleidsscores Dierenwelzijn van verzekeringsgroepen 1–8

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	Bedrijven respecteren dierenwelzijn in alle Vijf Domeinen van dierenwelzijn.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
2.	Niet-medische dierproeven (waaronder maar niet beperkt tot proeven voor cosmetica) zijn onacceptabel.	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0
3.	Bij gebruik van proefdieren voor medische doeleinden dient dierenleed en het aantal gebruikte dieren zoveel mogelijk worden beperkt (de zogenaamde 3V-strategie: vervanging, verfijning en vermindering van dierproeven). De betrokken ondernemingen zoeken actief en aantoonbaar naar alternatieven voor dierproeven.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
4.	Het produceren, vervaardigen, verhandelen en verkopen van bont en exotisch leer (en afgeleide producten) is onacceptabel.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
5.	Zeer beperkende huisvestingsmethoden voor onder anderen kalveren (in kisten), leghennen (in legbatterijen) en zeugen (in voerligboxen), zijn onacceptabel	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,5
6.	De fokpraktijken en de genetica van landbouwhuisdieren zijn gericht op een goed welzijn in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5
7.	Dierlijke-eiwitbedrijven worden gecertificeerd volgens de criteria van certificeringsregelingen die dierenwelzijnseisen omvatten	1,0	0,8	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0
8.	Bedrijven zorgen voor een adequate verrijking en kwaliteit van het leefmilieu voor de landbouwdieren in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,5
9.	Bedrijven vermijden pijnlijke procedures voor landbouwdieren in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,5
10.	Bedrijven passen humane slachtmethoden voor landbouwdieren toe in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
11.	Bedrijven beperken de duur van diertransporten in overeenstemming met de beste praktijknormen in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,5
12.	Entertainmentactiviteiten waarbij wilde dieren betrokken zijn of waarbij dieren gewond raken (waaronder circussen en andere amusementsshow's met wilde dieren, dolfinariums, olifantenritten, vechtsporten met dieren) zijn onaanvaardbaar.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0
13.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van dierenwelzijn in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
14.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot dierenwelzijn op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Genormaliseerde score		8,6	2,5	6,4	6,4	0,0	9,3	2,1	5,0

Tabel 14 **Beleidsscores Dierenwelzijn van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1.	Bedrijven respecteren dierenwelzijn in alle Vijf Domeinen van dierenwelzijn.	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
2.	Niet-medische dierproeven (waaronder maar niet beperkt tot proeven voor cosmetica) zijn onacceptabel.	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	0,5	0,0	0,5
3.	Bij gebruik van proefdieren voor medische doeleinden dient dierenleed en het aantal gebruikte dieren zoveel mogelijk worden beperkt (de zogenaamde 3V-strategie: vervanging, verfijning en vermindering van dierproeven). De betrokken ondernemingen zoeken actief en aantoonbaar naar alternatieven voor dierproeven.	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
4.	Het produceren, vervaardigen, verhandelen en verkopen van bont en exotisch leer (en afgeleide producten) is onacceptabel.	0,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
5.	Zeer beperkende huisvestingsmethoden voor onder anderen kalveren (in kisten), leghennen (in legbatterijen) en zeugen (in voerligboxen), zijn onacceptabel	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
6.	De fokpraktijken en de genetica van landbouwhuisdieren zijn gericht op een goed welzijn in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
7.	Dierlijke-eiwitbedrijven worden gecertificeerd volgens de criteria van certificeringsregelingen die dierenwelzijnseisen omvatten	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
8.	Bedrijven zorgen voor een adequate verrijking en kwaliteit van het leefmilieu voor de landbouwdieren in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
9.	Bedrijven vermijden pijnlijke procedures voor landbouwdieren in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
10.	Bedrijven passen humane slachtmethoden voor landbouwdieren toe in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
11.	Bedrijven beperken de duur van diertransporten in overeenstemming met de beste praktijknormen in overeenstemming met de Verantwoorde Minimum Standaarden van FARMS.	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
12.	Entertainmentactiviteiten waarbij wilde dieren betrokken zijn of waarbij dieren gewond raken (waaronder circussen en andere amusementsshows met wilde dieren, dolfinariums, olifantenritten, vechtsporten met dieren) zijn onaanvaardbaar.	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0
13.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van dierenwelzijn in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
14.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot dierenwelzijn op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		6,8	1,4	6,4	8,6	3,9	8,9	0,0	3,2

2.4.3 Analyse beleid dierenwelzijn

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld twijfelachtig (score 5,1) voor het thema dierenwelzijn. De hoogste scores worden behaald door Achmea, CZ, ONVZ en VGZ, allen met scores van 9 (zeer goed). Vooral ONVZ (score +8) en Achmea (score +6) maken grote verbeteringen op het gebied van dierenwelzijn ten opzichte van de vorige beoordeling. Ook ANWB-Unigarant (score +6), CZ (score +5) en NN Group (score +5) laten grote verbeteringen zien wat betreft hun dierenwelzijnsbeleid.

De meeste verzekeringsgroepen (13) hebben beleid om niet-medische dierproeven te voorkomen. Zeven van de zestien verzekeringsgroepen beschouwen niet-medische dierproeven als onacceptabel en sluiten dierproeven volledig uit. Hieronder vallen onder meer ANWB-Unigarant, De Goudse, en NN Group. Zes verzekeringsgroepen sluiten niet-medische dierproeven niet volledig uit,

maar keuren het gebruik wel af en staan de praktijk alleen toe wanneer er een sprake is van een wettelijke verplichting om gebruik te maken van dierproeven. Onder meer Klaverblad, Univé en Zorg en Zekerheid hebben dergelijk beleid.

Een opvallende verbetering ten opzichte van de vorige beoordeling is dat meer verzekeringsgroepen de *Responsible Minimum Standards* (RMS) van het FARMS initiatief in hun beleggingsbeleid hebben opgenomen. Onder deze standaard dienen leefruimtes van veedieren te worden verrijkt ter bevordering van het leefmilieu en zeer beperkende leefruimtes te worden uitgesloten. Daarnaast wordt de duur van transport van veedieren zoveel mogelijk beperkt, worden de meest pijnlijke procedures voorkomen, en dient de slacht plaats te vinden op basis van methodes die als humaan worden beschouwd. Verzekeringsgroepen die de *Responsible Minimum Standards* (RMS) van het FARMS initiatief in hun beleid hebben opgenomen zijn Achmea, ANWB-Unigarant, CZ, Klaverblad, ONVZ en VGZ. De overige tien verzekeringsgroepen hebben hun beleid op dit vlak niet of nauwelijks verbeterd.

Tevens is, ten opzichte van de vorige beleidsbeoordeling, het aantal verzekeringsgroepen gestegen dat entertainmentactiviteiten waarbij wilde dieren betrokken zijn als onacceptabel beschouwt. In 2022 had alleen ASR een uitsluitingsbeleid op dit vlak. In 2024 wordt het houden van wilde dieren voor amusementsdoeleinden ook door DSW, Klaverblad, ONVZ en VGZ uitgesloten. De andere verzekeringsgroepen hebben hun beleid op dit gebied niet verbeterd.

2.5 Gendergelijkheid

2.5.1 Wat staat er op het spel?

Het begrip "gender" verwijst naar sociaal geconstrueerde identiteiten, eigenschappen en rollen van mannen en vrouwen.²⁶ Gender bepaalt wat binnen een bepaalde context van de begrippen 'mannen' en 'vrouwen' verwacht, gewaardeerd en toegestaan wordt. Gendergelijkheid verwijst dan ook naar gelijke rechten, verantwoordelijkheden en kansen voor mannen en vrouwen.²⁷ Om gendergelijkheid te bereiken is het van belang dat de rechten en mogelijkheden van mensen niet afhankelijk zijn van hun geslacht of seksuele oriëntatie.²⁸

Genderongelijkheid raakt ook mannen en transgenders en heeft ook betrekking op seksuele oriëntatie (homoseksueel, lesbisch, biseksueel, interseksueel). De Eerlijke Verzekeringswijzer kijkt met betrekking tot gendergelijkheid echter met name naar ongelijkheid die vrouwen raakt.

Traditionele rolpatronen tussen mannen en vrouwen en aan hen toegeschreven eigenschappen, leiden tot ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen. Om een paar voorbeelden te noemen:

- Het armoedepoel onder alleenstaande vrouwen met en zonder kinderen ligt hoger dan onder mannen, zowel in ontwikkelde als minder ontwikkelde landen;²⁹
- Vrouwen hebben minder dan mannen toegang tot financiële systemen;³⁰
- Wettelijke rechten van vrouwen zijn in de meeste landen ongelijk vergeleken met de rechten van mannen;³¹
- Gender gerelateerd geweld treft wereldwijd minstens 35% van de vrouwen;³²
- De werkgelegenheid onder vrouwen is lager dan die onder mannen en bij gelijke functies en werkervaring is het salaris van vrouwen vaak lager dan dat van mannen;³³
- Vrouwen zijn minder dan mannen werkzaam in topfuncties;³⁴

Gendergelijkheid is ook onderdeel van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's), waaronder SDG 5 (Gendergelijkheid), en beoogt het tegengaan van alle vormen van discriminatie, geweld, seksuele uitbuiting, kindhuwelijken en verbetering van de economische en burgerrechten van vrouwen.³⁵

Verzekeringsgroepen kunnen gendergelijkheid bevorderen door als werkgever doorstroming van vrouwen naar topposities te stimuleren en in hun beloningssystemen zorg te dragen voor gelijke betaling van mannen en vrouwen in vergelijkbare functies en met vergelijkbare werkervaring. Ook in hun rol als investeerder kunnen zij invloed uitoefenen op gelijke behandeling van mannen en vrouwen door bedrijven waarin zij beleggen, door criteria daaromtrent op te nemen in hun verantwoord beleggingsbeleid.

2.5.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 15 en Tabel 16. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 15 **Beleidsscores Gendergelijkheid van verzekeringsgroepen 1-8**

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	De financiële instelling doet een zerotolerance beleidstoezegging voor alle vormen van genderdiscriminatie ten aanzien van werk en beroep.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,5	0,0	0,5
2.	De financiële instelling hanteert een zerotolerancebeleid ten aanzien van gender-gerelateerd geweld op de werkplek, waaronder verbale, fysieke en seksuele intimidatie.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,5
3.	De financiële instelling biedt trainingen aan om gender-gerelateerde discriminatie op de werkvloer tegen te gaan.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4.	De financiële instelling hanteert systemen die salariskgelijkheid actief regelen.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5.	De financiële instelling hanteert systemen ter voorkoming van genderdiscriminatie van haar klanten.	1,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	1,0
6.	De financiële instelling garandeert minstens 30% participatie en gelijke toegang voor vrouwen en mannen op het niveau van de raad van bestuur, het dagelijks bestuur en het senior management.	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5
7.	De financiële instelling garandeert minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen en mannen op het niveau van de raad van bestuur, het dagelijks bestuur en het senior management.	0,5	0,0	0,5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
8.	De financiële instelling heeft een trainingsprogramma gericht op de bevordering van doorstroming van vrouwen naar seniorfuncties.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9.	De financiële instelling biedt inzicht in het financieringspercentage van bedrijven in eigendom van vrouwen of andere kwetsbare groepen, ten opzichte van de totale financiering van midden- en kleine bedrijven.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
10.	Bedrijven hebben een beleid toegezegd om de mensenrechtenrisico's te beperken die mensen door hun gender ondervinden.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
11.	Bedrijven hanteren een zerotolerancebeleid voor alle vormen van genderdiscriminatie ten aanzien van werk en beroep.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
12.	Bedrijven hanteren een zerotolerancebeleid ten aanzien van gender-gerelateerd geweld op de werkplek, waaronder verbale, fysieke en seksuele intimidatie.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
13.	Bedrijven bieden trainingen aan om gender-gerelateerde discriminatie op de werkvloer tegen te gaan.	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
14.	Bedrijven hanteren systemen die salarisgelijkheid actief regelen.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
15.	Bedrijven hanteren systemen ter voorkoming van genderdiscriminatie van hun klanten.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
16.	Bedrijven garanderen minstens 30% participatie en gelijke toegang voor vrouwen en mannen op het niveau van de raad van bestuur, het dagelijks bestuur en het senior management.	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
17.	Bedrijven garanderen minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen en mannen op het niveau van de raad van bestuur, het dagelijks bestuur en het senior management.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
18.	Bedrijven zorgen voor gerichte professionele ontwikkeling, en waar nodig ook scholing en opleiding, voor werknemers om gelijke toegang voor vrouwen tot hogere functies te bevorderen.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
19.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van gender en vrouwenrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
20.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot gender en vrouwenrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Genormaliseerde score		8,9	3,3	1,1	8,2	0,8	5,3	2,4	2,9

Noot: n.r. = niet relevant

Tabel 16 **Beleidsscores Gendergelijkheid van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1.	De financiële instelling doet een zerotolerance beleidstoezegging voor alle vormen van genderdiscriminatie ten aanzien van werk en beroep.	1,0	1,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0
2.	De financiële instelling hanteert een zerotolerancebeleid ten aanzien van gender-gerelateerd geweld op de werkplek, waaronder verbale, fysieke en seksuele intimidatie.	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,5	0,0
3.	De financiële instelling biedt trainingen aan om gender-gerelateerde discriminatie op de werkvloer tegen te gaan.	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4.	De financiële instelling hanteert systemen die salarisgelijkheid actief regelen.	0,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0
5.	De financiële instelling hanteert systemen ter voorkoming van genderdiscriminatie van haar klanten.	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6.	De financiële instelling garandeert minstens 30% participatie en gelijke toegang voor vrouwen en mannen op het niveau van de raad van bestuur, het dagelijks bestuur en het senior management.	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	0,0
7.	De financiële instelling garandeert minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen en mannen op het niveau van de raad van bestuur, het dagelijks bestuur en het senior management.	0,5	0,0	0,5	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0
8.	De financiële instelling heeft een trainingsprogramma gericht op de bevordering van doorstroming van vrouwen naar seniorfuncties.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
9.	De financiële instelling biedt inzicht in het financieringspercentage van bedrijven in eigendom van vrouwen of andere kwetsbare groepen, ten opzichte van de totale financiering van midden- en kleine bedrijven.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.	N.r.
10.	Bedrijven hebben een beleid toegezegd om de mensenrechtenrisico's te beperken die mensen door hun gender ondervinden.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
11.	Bedrijven hanteren een zerotolerancebeleid voor alle vormen van genderdiscriminatie ten aanzien van werk en beroep.	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
12.	Bedrijven hanteren een zerotolerancebeleid ten aanzien van gender-gerelateerd geweld op de werkplek, waaronder verbale, fysieke en seksuele intimidatie.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
13.	Bedrijven bieden trainingen aan om gender-gerelateerde discriminatie op de werkvloer tegen te gaan.	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0
14.	Bedrijven hanteren systemen die salarisgelijkheid actief regelen.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
15.	Bedrijven hanteren systemen ter voorkoming van genderdiscriminatie van hun klanten.	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
16.	Bedrijven garanderen minstens 30% participatie en gelijke toegang voor vrouwen en mannen op het niveau van de raad van bestuur, het dagelijks bestuur en het senior management.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
17.	Bedrijven garanderen minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen en mannen op het niveau van de raad van bestuur, het dagelijks bestuur en het senior management.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
18.	Bedrijven zorgen voor gerichte professionele ontwikkeling, en waar nodig ook scholing en opleiding, voor werknemers om gelijke toegang voor vrouwen tot hogere functies te bevorderen.	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0
19.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van gender en vrouwenrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
20.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot gender en vrouwenrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		2,6	1,6	6,3	5,3	6,8	6,1	0,8	3,7

Noot: n.r. = niet relevant

2.5.3 Analyse beleid gendergelijkheid

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld onvoldoende (score 4,1) voor het thema gendergelijkheid. Vooral ANWB-Unigarant, Athora, en ZLM zijn zeer slecht beoordeeld (score 1). Ook voor andere verzekeringsgroepen zijn de scores op het gebied van gendergelijkheid erg laag. Zo halen Menzis en De Goudse een score van 2 (slecht) en wordt het beleid van Klaverblad, DSW, en Allianz op dit thema als ruim onvoldoende bestempeld (score 3). De gemiddelde score wordt vooral omhooggetrokken door de scores voor het gendergelijkheidsbeleid van Achmea en ASR, dat als zeer goed (score 9) respectievelijk goed (score 8) wordt beoordeeld.

Waar de meeste verzekeringsgroepen (13) beleid hebben om gender-gerelateerde discriminatie op de werkvloer uit te sluiten, koppelen slechts vier verzekeringsgroepen deze toezegging ook aan preventieve maatregelen door trainingen aan te bieden aan het eigen personeel om gender-gerelateerde discriminatie en (onbewuste) vooroordelen inzichtelijk te maken en aan te pakken. Ook hebben veel verzekeringsgroepen wel doelstellingen om de representatie van vrouwen in senior- en bestuurlijke functies te verbeteren, maar hebben slechts vijf verzekeraars een trainingsprogramma gericht op het bevorderen van de doorstroom van vrouwen naar dergelijke (top)posities. Hoewel veel verzekeringsgroepen dus wel doelstellingen hebben geformuleerd om genderongelijkheid op de werkvloer tegen te gaan, ontbreekt het in veel gevallen aan actiegericht maatregelen om die doelstellingen in de praktijk te bewerkstelligen.

Eenzelfde conclusie kan ook getrokken wanneer het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroepen onder de loep wordt genomen. Het merendeel van de verzekeringsgroepen (11) vraagt bedrijven om een zerotolerancebeleid te hanteren voor alle vormen van genderdiscriminatie op de werkvloer.

Het aantal verzekeringsgroepen dat bedrijven ook vraagt om trainingen aan te bieden om genderdiscriminatie tegen te gaan, ligt veel lager (6). Ook vragen slechts drie verzekeraars (Achmea, DSW en ONVZ) van bedrijven om gelijke deelname in topposities te garanderen voor vrouwen en mannen, waarbij ONVZ de enige verzekeringsgroep is die vraagt om een representatie van tenminste 40% vrouwen in topposities.

In vergelijking met de vorige beleidsbeoordeling vragen wel aanzienlijk meer verzekeringsgroepen (+5) van bedrijven om voorwaarden op het gebied van vrouwenrechten op te nemen in contracten met onderaannemers en toeleveranciers.

2.6 Klimaatverandering

2.6.1 Wat staat er op het spel?

Wereldwijde klimaatverandering zorgt voor ingrijpende veranderingen in ecosystemen, waardoor samenlevingen meer risico lopen op bijvoorbeeld overstromingen en orkanen. Dit proces is een direct resultaat van menselijke activiteiten die de concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer doen toenemen. Volgens het Intergouvernementele Panel voor Klimaatverandering (IPCC) is het zeer aannemelijk dat:³⁶

- De menselijke invloed de atmosfeer, de oceaan en het land ondubbelzinnig heeft opgewarmd, als gevolg van de toegenomen concentraties broeikasgassen in de atmosfeer;
- De omvang van de recente veranderingen in het klimaatsysteem als geheel en de huidige staat van veel aspecten van het klimaatsysteem ongekend zijn over een periode van vele eeuwen tot vele duizenden jaren;
- De door de mens veroorzaakte klimaatverandering nu al gevolgen heeft voor vele weer- en klimaatextremen in alle regio's van de wereld;
- Wereldwijde gemiddelde temperatuurstijgingen van 1,5°C en 2°C ten opzichte van het pre-industriële gemiddelde in de 21e eeuw zullen worden overschreden, tenzij de uitstoot van kooldioxide (CO₂) en andere broeikasgassen de komende decennia sterk wordt verminderd; en
- Afhankelijk van toekomstige ontwikkelingen de temperatuur in de 21e eeuw wereldwijd tussen 1,0°C en 5,7°C zal stijgen.

Klimaatverandering zal waarschijnlijk leiden tot een toename van extreme weersomstandigheden zoals aanhoudende warmere periodes, droge periodes, extreme regenval en hittegolven. Deze ontwikkelingen hebben en zullen grote consequenties hebben voor natuur, milieu en de menselijke leefomgeving.³⁷

Tijdens de 21^e Klimaatconferentie in Parijs (2015) is als doelstelling afgesproken om de wereldwijde temperatuurstijging te beperken tot maximaal 2, maar bij voorkeur 1,5 graden Celsius, in 2100.³⁸ Ook is het tegengaan van klimaatverandering opgenomen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG 13: Klimaatactie).³⁹

Het *Emissions Gap Report 2022* van het VN-milieuprogramma (UNEP) benadrukt dat de wereld op het punt staat de kans te missen om de opwarming van de aarde te beperken 1,5°C, "omdat er geen geloofwaardig pad naar 1,5°C is".⁴⁰ Om die doelstelling te halen, zou de wereldwijde jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen in slechts acht jaar met 45 procent moeten dalen ten opzichte van de emissieprognoses bij het huidige beleid. Een snelle overgang van de mondiale energiesector wordt beschouwd als de sleutel tot het behalen van deze doelstellingen en vereist ten minste:

- Het aandeel van koolstofvrije energie in de elektriciteitsopwekking sterk versnellen;
- Uitfasering van onverminderde kolen- en gasopwekking;
- Net/opslag en vraagbeheer aanpassen; en
- Zorgen voor betrouwbare toegang tot energie voor iedereen.

Er zijn grote investeringen nodig, vooral in ontwikkelingslanden, om aanpassingen aan de gevolgen van klimaatverandering te realiseren. Grote groepen mensen in ontwikkelingslanden zijn kwetsbaarder voor klimaatverandering omdat hun levensonderhoud meer afhankelijk is van klimatologische omstandigheden en omdat het voor deze groepen lastiger is om zich aan extreme weersomstandigheden aan te passen.⁴¹

Bedrijven zullen worden geconfronteerd met de gevolgen en risico's van klimaatverandering en met de implementatie van nieuwe wetgeving, maar kunnen ook inspelen op de kansen en innovaties die het met zich meebrengt. Bedrijven zullen actief hun emissies moeten reduceren om de risico's van klimaatverandering zo klein mogelijk te houden. Bovendien is er een energietransitie nodig om de risico's van klimaatverandering te verminderen. Controversiële vormen van grondstofwinning - zoals de winning van olie uit teerzanden, de winning van schaliegas en kolenmijnbouw – verhinderen de energietransitie.

Verzekeringsgroepen zullen fundamentele keuzes moeten maken om de risico's op klimaatverandering te verminderen en om de energietransitie te bevorderen, zowel in hun eigen organisatie als in de bedrijven en organisaties die zij financieren of waarin ze beleggen. Verzekeringsgroepen zullen hun invloed moeten aanwenden om te stimuleren dat er een transitie plaatsvindt van het gebruik van overwegend fossiele brandstoffen (zoals kolen, olie en gas) naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen (zoals wind- en zonne-energie). Dit geldt ook voor het gebruik van grondstoffen voor de vervaardiging van producten. Met hun beleggingsbeslissingen kunnen verzekeringsgroepen een impuls geven aan de circulaire economie, een economisch systeem dat gebruik maakt van grondstoffen die worden teruggewonnen uit afgedankte producten in plaats van de exploitatie van nieuwe grondstoffen waardoor de exploitatie van niet hernieuwbare grondstoffen kan worden tegengegaan.

2.6.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 17 en Tabel 18. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 17 **Beleidsscores Klimaatverandering van verzekeringsgroepen 1-8**

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	Voor de eigen (in)directe broeikasgasemissies stelt de financiële instelling meetbare reductiedoelstellingen op in overeenstemming met een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging van 1.5°C.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
2.	De financiële instelling publiceert hoe groot haar aandeel is in de broeikasgasemissies van een selectie van bedrijven en/of een specifieke sector waarin zij financiert of investeert.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
3.	De financiële instelling publiceert hoe groot haar aandeel is in de broeikasgasemissies van alle bedrijven en projecten waarin zij investeert.	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
4.	Voor de financiering van grootschalige projecten maakt de financiële instelling een milieueffectrapportage met onder meer gegevens over broeikasgasemissies en klimaatrisico's.	N.r	N.r	N.r	N.r	N.r	N.r	N.r	N.r
5.	Voor de broeikasgasemissies van de bedrijven waarin de financiële instelling belegt of die door haar worden gefinancierd, stelt zij meetbare, absolute reductiedoelstellingen vast, die bijdragen aan een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging tot 1.5°C.	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	1,0	0,5
6.	De financiële instelling meet en publiceert klimaatgerelateerde effecten in overeenstemming met de aanbevelingen van de <i>Task Force on Climate-related Financial Disclosures</i> (TCFD).	1,0	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0
7.	Bedrijven betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe steenkoolmijnen zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,8	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0
8.	Bedrijven betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe kolengestookte elektriciteitscentrales zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,8	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0
9.	Bedrijven die voor meer dan 20% van hun activiteiten betrokken zijn bij steenkoolmijnbouw zijn uitgesloten van beleggingen.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
10.	Bedrijven die voor meer dan 20% van hun activiteiten betrokken zijn bij kolengestookte elektriciteitscentrales zijn uitgesloten van beleggingen.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0
11.	De financiële instelling sluit bedrijven uit die meer dan 10Mt thermische steenkool per jaar produceren en/of meer dan 5GW aan steenkoolenergiecapaciteit hebben.	0,0	0,8	0,0	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0
12.	De financiële instelling heeft een tijdsgebonden uitfaseringsstrategie voor steenkool in overeenstemming met een 1.5-grad klimaatscenario.	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0
13.	Bedrijven die actief zijn in steenkoolmijnbouw en/of kolengestookte elektriciteitscentrales zijn volledig uitgesloten van beleggingen.	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0
14.	Bedrijven betrokken bij de exploratie en ontwikkeling van nieuwe olie- en gaswinning zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
15.	De financiële instelling heeft een tijdsgebonden uitfaseringsstrategie voor olie en gas in overeenstemming met een 1.5-grad klimaatscenario.	1,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0
16.	Bedrijven die actief zijn in oliewinning uit teerzanden zijn volledig uitgesloten van beleggingen.	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0	0,0
17.	Bedrijven die 30% of meer van hun omzet behalen uit olie- en gaswinning zijn uitgesloten van beleggingen.	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
18.	Bedrijven die actief zijn in de opwekking van olie- en gasgestookte energie voor meer dan 30% van hun opgewekte elektriciteit zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
19.	Bedrijven die actief zijn in olie- en gaswinning en/of energieopwekking uit olie en gas zijn volledig uitgesloten van beleggingen.	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20.	Bedrijven maken hun scope 1, 2 en 3 broeikasgasemissies openbaar.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
21.	Bedrijven verminderen hun scope 1, 2 en 3 broeikasgasemissies in overeenstemming met een 1.5-grad scenario.	1,0	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0
22.	Bedrijven stappen over van het gebruik van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie.	1,0	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0
23.	Bedrijven hebben traceringsystemen voor hun toeleveringsketen om te waarborgen dat geen ontbossing van primaire bossen heeft plaatsgevonden.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0
24.	Het omzetten van veengrond en gebieden met hoge koolstofvoorraden in landbouwgrond, is onacceptabel.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
25.	De productie van biomassa voldoet aan de 12 principes van de <i>Roundtable on Sustainable Biomaterials</i> (RSB).	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
26.	Bedrijven voeren geen lobby om klimaatmaatregelen af te zwakken of aanscherping van klimaatbeleid tegen te gaan.	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
27.	Bedrijven integreren criteria met betrekking tot het tegengaan van klimaatverandering in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
28.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot het tegengaan van klimaatverandering op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,5
Genormaliseerde score		6,7	3,2	3,7	7,0	0,2	5,6	6,3	3,0

Noot: n.r. = niet relevant

Tabel 18 **Beleidsscores Klimaatverandering van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1.	Voor de eigen (in)directe broeikasgasemissies stelt de financiële instelling meetbare reductiedoelstellingen op in overeenstemming met een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging van 1.5°C.	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0
2.	De financiële instelling publiceert hoe groot haar aandeel is in de broeikasgasemissies van een selectie van bedrijven en/of een specifieke sector waarin zij financiert of investeert.	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
3.	De financiële instelling publiceert hoe groot haar aandeel is in de broeikasgasemissies van alle bedrijven en projecten waarin zij investeert.	0,0	1,0	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
4.	Voor de financiering van grootschalige projecten maakt de financiële instelling een milieueffectrapportage met onder meer gegevens over broeikasgasemissies en klimaatrisico's.	N.r	N.r	N.r	N.r	N.r	N.r	N.r	N.r
5.	Voor de broeikasgasemissies van de bedrijven waarin de financiële instelling belegt of die door haar worden gefinancierd, stelt zij meetbare, absolute reductiedoelstellingen vast, die bijdragen aan een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging tot 1.5°C.	0,5	0,0	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5
6.	De financiële instelling meet en publiceert klimaatgerelateerde effecten in overeenstemming met de aanbevelingen van de <i>Task Force on Climate-related Financial Disclosures</i> (TCFD).	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
7.	Bedrijven betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe steenkoolmijnen zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0
8.	Bedrijven betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe kolengestookte elektriciteitscentrales zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0
9.	Bedrijven die voor meer dan 20% van hun activiteiten betrokken zijn bij steenkoolmijnbouw zijn uitgesloten van beleggingen.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
10.	Bedrijven die voor meer dan 20% van hun activiteiten betrokken zijn bij kolengestookte elektriciteitscentrales zijn uitgesloten van beleggingen.	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	1,0	0,0
11.	De financiële instelling sluit bedrijven uit die meer dan 10Mt thermische steenkool per jaar produceren en/of meer dan 5GW aan steenkoolenergiecapaciteit hebben.	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0
12.	De financiële instelling heeft een tijdsgebonden uitfaseringsstrategie voor steenkool in overeenstemming met een 1.5-graad klimaatscenario.	0,5	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
13.	Bedrijven die actief zijn in steenkoolmijnbouw en/of kolengestookte elektriciteitscentrales zijn volledig uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5
14.	Bedrijven betrokken bij de exploratie en ontwikkeling van nieuwe olie- en gaswinning zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
15.	De financiële instelling heeft een tijdsgebonden uitfaseringsstrategie voor olie en gas in overeenstemming met een 1.5-grad klimaatscenario.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
16.	Bedrijven die actief zijn in oliewinning uit teerzanden zijn volledig uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0
17.	Bedrijven die 30% of meer van hun omzet behalen uit olie- en gaswinning zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
18.	bedrijven die actief zijn in de opwekking van olie- en gasgestookte energie voor meer dan 30% van hun opgewekte elektriciteit zijn uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
19.	Bedrijven die actief zijn in oliewinning uit teerzanden zijn volledig uitgesloten van beleggingen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20.	Bedrijven maken hun scope 1, 2 en 3 broeikasgasemissies openbaar.	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
21.	Bedrijven verminderen hun scope 1, 2 en 3 broeikasgasemissies in overeenstemming met een 1.5-grad scenario.	0,5	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	0,0	1,0
22.	Bedrijven stappen over van het gebruik van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie.	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
23.	Bedrijven hebben traceringsystemen voor hun toeleveringsketen om te waarborgen dat geen ontbossing van primaire bossen heeft plaatsgevonden.	0,5	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,5
24.	Het omzetten van veengrond en gebieden met hoge koolstofvoorraden in landbouwgrond, is onacceptabel.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
25.	De productie van biomassa voldoet aan de 12 principes van de <i>Roundtable on Sustainable Biomaterials</i> (RSB).	0,0	0,0	0,5	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
26.	Bedrijven voeren geen lobby om klimaatmaatregelen af te zwakken of aanscherping van klimaatbeleid tegen te gaan.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	1,0
27.	Bedrijven integreren criteria met betrekking tot het tegengaan van klimaatverandering in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
28.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot het tegengaan van klimaatverandering op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		2,8	3,3	5,6	3,9	6,3	7,4	3,9	5,4

2.6.3 Analyse beleid klimaatverandering

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld twijfelachtig (score 4,7) voor het thema klimaatverandering. VGZ, Achmea en ASR behalen de hoogste scores: de verzekeringsgroepen scoren alle drie ruim voldoende (score 7). De laagste score wordt behaald door Athora (score 1, zeer slecht). Ook wordt het klimaatbeleid van Menzis, Klaverblad, DSW, en Allianz als ruim onvoldoende beoordeeld (score 3).

Ten opzichte van 2022 zijn de scores van zes verzekeringsgroepen verslechterd. Die verandering wordt vooral veroorzaakt door een verandering in de methodologie, waarin de uitsluiting en uitfasering van fossiele industrieën nu een grotere rol speelt. Ook wordt van verzekeringsgroepen verwacht dat zij hun globale toezeggingen aan het klimaatakkoord van Parijs (i.e. het bereiken van net-zero emissies in 2050) inmiddels geconcretiseerd hebben aan de hand van tijdgebonden CO₂-emissiereductiedoelstellingen voor gefinancierde uitstoot (de zogenaamde scope 1 en scope 2 uitstoot van bedrijven waarin belegd wordt).

De meeste verzekeringsgroepen (14) sluiten bedrijven uit die voor meer dan 20% van hun activiteiten betrokken zijn bij steenkoolmijnbouw. Zes van deze verzekeringsgroepen sluiten ook expliciet bedrijven uit die betrokken zijn bij de ontwikkeling van nieuwe steenkoolmijnen. Terwijl de helft van de verzekeraars (8) ook bedrijven uitsluiten die voor meer dan 20% van hun activiteiten betrokken zijn bij energieopwekking uit kolen, is ZLM de enige verzekeringsgroep die beleggingen in de kolenindustrie volledig uitsluit. In haar nieuwe klimaatbeleid sluit Achmea bedrijven uit die voor meer dan 5% betrokken zijn bij kolen-gerelateerde activiteiten. Hoewel dit in de beoordeling niet als een volledige uitsluiting beoordeeld is, heeft het beleid naar Achmea's eigen zeggen in de praktijk wel eenzelfde uitwerking als een volledig uitsluitingsbeleid.

Op het gebied van de olie- en gasindustrie hebben de verzekeringsgroepen nog grote stappen te zetten. Achmea is de enige verzekeringsgroep die beleggingen in olie- en gaswinning volledig uitsluit. Terwijl de meeste verzekeringsgroepen (10) bedrijven vragen om over te stappen van het gebruik van fossiele energie naar hernieuwbare energie, hebben slechts drie verzekeringsgroepen (De Goudse, Univé en ASR) een tijdgebonden strategie voor het uitfasen van beleggingen in de olie- en gasindustrie.

Negen verzekeringsgroepen hebben in hun beleggingsbeleid opgenomen dat het omzetten van veengronden en gebieden met hoge koolstofvoorraden in landbouwgrond onacceptabel is. Drie verzekeringsgroepen (ASR, De Goudse, en Univé) vragen bedrijven ook om traceringsystemen op te zetten om te waarborgen dat geen ontbossing van primaire bossen heeft plaatsgevonden in hun toeleveringsketen. Hoewel veel verzekeringsgroepen dus wel beleid hebben om landdegradatie en ontbossing tegen te gaan, ontbreekt het in veel gevallen aan meer actiegerichte maatregelen om die doelstellingen in de praktijk te bewerkstelligen.

Wel zijn er ten opzichte van de vorige beleidsbeoordeling meer verzekeringsgroepen (+6) die bedrijven vragen om criteria over klimaatverandering op te nemen in de contracten met onderaannemers en toeleveranciers.

2.7 Mensenrechten

2.7.1 Wat staat er op het spel?

Mensenrechten zijn rechten en vrijheden waarop eenieder aanspraak heeft. De rechten en vrijheden die algemeen worden beschouwd als mensenrechten, vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, omvatten burgerrechten en politieke rechten - zoals het recht op leven in vrijheid en vrijheid van meningsuiting - en economische, sociale en culturele rechten - zoals het recht te kunnen leven in waardigheid en het recht op voedsel, werk en onderwijs.⁴² Specifieke groepen mensen zijn om verschillende redenen meer kwetsbaar of worden van oudsher eerder slachtoffer van geweld en hebben daarom speciale bescherming nodig om te zorgen dat hun mensenrechten hen niet ontnomen worden. Dit geldt voor onder meer vrouwen, meisjes en kinderen in het algemeen, gehandicapten, gastarbeiders en de inheemse bevolking van landen.

Ondernemingen die over landsgrenzen heen opereren, hebben veel macht. Hun impact op mensenrechten kan positief zijn, maar ook negatief, vooral in situaties waarin (multinationale) bedrijven gebruik maken van zwakke en slecht ontwikkelde nationale wet- en regelgeving. In sommige sectoren, zoals de olie-, gas- en mijnbouwindustrie, zijn de risico's op mensenrechtenschendingen vaak groot. Traditionele manieren van levensonderhoud worden veelal onmogelijk gemaakt door vervuiling, mensen worden van hun land verjaagd en arbeidsrechten worden geschonden. Als getroffen gemeenschappen proberen hun recht te halen, lopen ze vaak tegen juridische en praktische obstakels aan, zoals ineffectieve rechtssystemen, corruptie en het ontbreken van toegang tot informatie.⁴³

Daarnaast lopen de verdedigers van mensenrechten grote risico's. In 2021 werden 358 moorden op mensenrechtenverdedigers geregistreerd, van wie 69% werkte aan land-gerelateerde kwesties: het verdedigen van land, milieu of de rechten van inheemse volkeren.⁴⁴ Deze misdrijven zijn vaak gerelateerd aan mondiale industrieën: grootschalige landbouwbedrijven vormen één van de meest dodelijke industrieën, gevolgd door mijnbouw, houtkap, stroperij en stuwdammen.⁴⁵ Land-gerelateerde mensenrechtenkwesties, waaronder gedwongen uitzettingen, worden dan ook door de Verenigde Naties erkent als een van de meest urgente mensenrechtenschendingen.⁴⁶

Staten hebben de plicht om mensenrechten te beschermen en bedrijven hebben de verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren. De verantwoordelijkheden van bedrijven om mensenrechten te respecteren zijn vastgelegd en uitgewerkt in de *Verenigde Naties Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGP's).⁴⁷ Deze richtlijnen zijn van groot belang voor het waarborgen van de mensenrechten, en dus moeten ze ook toegepast worden door financiële instellingen, zowel in hun eigen bedrijfsvoering als in hun beleggingsbeslissingen.

Mensenrechten staan ook centraal in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's). Ze vormen de basis van meerdere doelen zoals SDG 1: Geen armoede, SDG 2: Geen honger, SDG 3: Goede gezondheid en welzijn, SDG 4: Kwaliteit van onderwijs, SDG 5: Gelijkheid van mannen en vrouwen, SDG 6: Schoon water en sanitaire voorzieningen, SDG 10: Vermindering van ongelijkheden, en SDG 16: Vrede, rechtvaardigheid en sterke instituties.⁴⁸

2.7.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 19 en Tabel 20. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 19

Beleidsscores Mensenrechten van verzekeringsgroepen 1-8

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	De financiële instelling respecteert alle mensenrechten zoals beschreven in de <i>Verenigde Naties Guiding Principles on Business and Human Rights</i> (UNGP's).	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.	De financiële instelling voert een zerotolerancebeleid ten aanzien van alle vormen van discriminatie in arbeid en beroep.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	0,0	0,5
3.	Bedrijven respecteren alle mensenrechten zoals beschreven in de <i>Verenigde Naties Guiding Principles on Business and Human Rights</i> (UNGP's).	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
4.	Bedrijven stellen een beleidsverklaring op waarin het bedrijf zich expliciet committeert aan het respecteren van mensenrechten.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
5.	Bedrijven implementeren een <i>human rights due diligence</i> proces zoals omschreven in de UNGP's om hun impact op mensenrechten te identificeren, te voorkomen, te beperken en daarover verantwoording af te leggen.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
6.	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
7.	Bedrijven ontwikkelen of nemen deel aan effectieve klachtenmechanismen op bedrijfsniveau voor individuen en gemeenschappen die mogelijk slachtoffer zijn van mensenrechtenschendingen.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
8.	Bedrijven respecteren de mensenrechten van inheemse volken in het kader van hun bedrijfsactiviteiten.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,5
9.	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
10.	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	0,0	0,8	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
11.	Bedrijven hebben speciale aandacht voor het respecteren van de rechten van kinderen.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
12.	Bedrijven hebben speciale aandacht voor het respecteren van de rechten van mensen met een beperking.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,5
13.	Bedrijven staan geen nederzettingen en geen economische activiteiten toe in bezette gebieden, in overeenstemming met het Internationale Humanitaire Recht.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
14.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van mensenrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
15.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot mensenrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
Genormaliseerde score		8,0	5,0	6,7	10,0	0,7	8,3	6,0	5,0

Tabel 20 **Beleidsscores Mensenrechten van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1.	De financiële instelling respecteert alle mensenrechten zoals beschreven in de <i>Verenigde Naties Guiding Principles on Business and Human Rights</i> (UNGP's).	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.	De financiële instelling voert een zerotolerancebeleid ten aanzien van alle vormen van discriminatie in arbeid en beroep.	0,5	1,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,5	1,0
3.	Bedrijven respecteren alle mensenrechten zoals beschreven in de <i>Verenigde Naties Guiding Principles on Business and Human Rights</i> (UNGP's).	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
4.	Bedrijven stellen een beleidsverklaring op waarin het bedrijf zich expliciet committeert aan het respecteren van mensenrechten.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
5.	Bedrijven implementeren een <i>human rights due diligence</i> proces zoals omschreven in de UNGP's om hun impact op mensenrechten te identificeren, te voorkomen, te beperken en daarover verantwoording af te leggen.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
6.	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
7.	Bedrijven ontwikkelen of nemen deel aan effectieve klachtenmechanismen op bedrijfsniveau voor individuen en gemeenschappen die mogelijk slachtoffer zijn van mensenrechtenschendingen.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
8.	Bedrijven respecteren de mensenrechten van inheemse volken in het kader van hun bedrijfsactiviteiten.	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
9.	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
10.	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11.	Bedrijven hebben speciale aandacht voor het respecteren van de rechten van kinderen.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
12.	Bedrijven hebben speciale aandacht voor het respecteren van de rechten van mensen met een beperking.	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
13.	Bedrijven staan geen nederzettingen en geen economische activiteiten toe in bezette gebieden, in overeenstemming met het Internationale Humanitaire Recht.	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0
14.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van mensenrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
15.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot mensenrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		5,0	8,0	9,3	6,7	7,0	8,7	4,3	8,7

2.7.3 Analyse beleid mensenrechten

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld ruim voldoende (score 6,8) voor het thema mensenrechten. Deze score ligt iets hoger dan tijdens de vorige beleidsbeoordeling, toen de verzekeringsgroepen een gemiddelde score van 6,4 (voldoende) behaalden. Van alle verzekeringsgroepen haalt ASR de beste score van 10 (uitstekend). Het mensenrechtenbeleid van NN Group, Zorg en Zekerheid, en VGZ wordt als zeer goed (score 9) beoordeeld. De gemiddelde score wordt vooral omlaag getrokken door Athora (score 1, zeer slecht) en ZLM (score 4, onvoldoende). Ten opzichte van 2022 hebben vooral Zorg en Zekerheid en ONVZ hun mensenrechtenbeleid verbeterd: beide verzekeraars scoren in 2024 +3 scores hoger dan in 2022.

Vier van de zestien verzekeringsgroepen committeert zich aan de *Verenigde Naties Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGP's) voor de eigen bedrijfsvoering (Achmea, Allianz, ASR, en NN Group). Het aantal verzekeringsgroepen dat bedrijven waarin zij beleggen vraagt om de UNGP's te respecteren, ligt een stuk hoger (15). De enige uitzondering is Athora. Door bedrijven te vragen zich aan de UNGP's te committeren, wordt onder meer van hen verwacht dat zij:

- Een *human rights due diligence* proces implementeren om hun impact op mensenrechten te identificeren, te voorkomen, te beperken en daarover verantwoording af te leggen;
- Processen inrichten om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn; en

- Ontwikkelen van en/of deelnemen aan effectieve klachtenmechanismen op bedrijfsniveau voor individuen en gemeenschappen die mogelijk slachtoffer zijn van mensenrechtenschendingen.

Daarnaast verwachten tien verzekeringsgroepen dat bedrijven alleen activiteiten ondernemen wanneer de vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming van inheemse bevolkingsgroepen is verkregen (FPIC, *free, prior and informed consent*). In het beleggingsbeleid hebben de verzekeraars echter lang niet altijd aandacht voor de rechten van alle landgebruikers. Zo vragen slechts drie verzekeringsgroepen (ASR, CZ en NN Group) dat bedrijven ook de FPIC verkrijgen van personen of gemeenschappen die beschikken over gewoonterechten met betrekking tot landgebruik.

Ten opzichte van 2022 is het aantal verzekeringsgroepen dat geen illegale nederzettingen en economische activiteiten in bezette gebieden toestaat, verdubbeld. Waar in 2022 illegale nederzettingen door drie verzekeringsgroepen werden uitgesloten, zijn er in 2024 zes verzekeraars die van bedrijven verwachten dat zij handelen in overeenstemming met internationaal humanitair recht en geen nederzettingen faciliteren of economische activiteiten ontplooiën in bezette gebieden.

Ook het aantal verzekeringsgroepen dat aandacht heeft voor toeleveringsketens in het mensenrechtenbeleid is gestegen. Zeven van de zestien verzekeringsgroepen vragen van bedrijven om clausules over de naleving van mensenrechtencriteria op te nemen in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. In 2022 waren er nog maar vier verzekeraars die deze voorwaarde stelden.

2.8 Natuur

2.8.1 Wat staat er op het spel?

De biologische diversiteit van de planeet aarde - haar ecosysteemdiversiteit, soortenrijkdom en genetische diversiteit - vormt een complex systeem dat van groot belang is voor de economische en sociale ontwikkeling van onze samenleving, voor onze cultuur en voor onze vrijetijdsbesteding. De natuur gaat wereldwijd achteruit met een snelheid die ongekend is in de menselijke geschiedenis. Het tempo waarin soorten uitsterven versnelt, met nu waarschijnlijk ernstige gevolgen voor mensen over de hele wereld, waarschuwt de Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) in 2019.⁴⁹

Het verlies aan biodiversiteit brengt enorme potentiële kosten en risico's met zich mee, zoals de vernietiging van leefgebieden, het verlies van de functies van ecosystemen, de bedreiging van de voedselvoorziening en het verlies van geneeskrachtige planten.⁵⁰ De zorg voor de natuurlijke rijkdommen van de wereld is een morele en ethische verantwoordelijkheid voor de hele mensheid. Bovendien onthult een onderzoek naar de economische aspecten van biodiversiteit uit 2021, dat de natuur als "ons kostbaarste bezit" ook van cruciaal belang is voor de menselijke economie, maar dat de huidige vraag het vermogen van de natuur om de ecosystemendiensten en goederen te leveren waar de menselijke economie op vertrouwt, ver overstijgt.⁵¹

Volgens het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) leidt een snelle bevolkingsgroei, toenemende verstedelijking en stijgende consumptie, in combinatie met verwoestijning, landdegradatie en klimaatverandering, tot toenemende waterschaarste, en daarmee een afbraak van beschikbare landbouwgrond en het risico van voedselschaarste.⁵² Volgens het Internationaal Klimaatpanel (IPCC) leiden klimaatverandering en extreme weersomstandigheden tot afbraak van biodiversiteit.⁵³

Natuurbescherming, voedselzekerheid en bescherming van watersystemen zijn ook onderdeel van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's 2, 3, 6, 14 en 15).⁵⁴ Daarnaast zijn internationale afspraken over de bescherming van biodiversiteit vastgesteld in het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (GBF).⁵⁵ In dit raamwerk is onder andere vastgesteld dat financiële instellingen hun risico's, afhankelijkheden en impact op de biodiversiteit monitoren en rapporteren.

Het beleggingsbeleid van financiële instellingen kan bijdragen aan oplossingen voor bovengenoemde uitdagingen. Het kan ervoor zorgen dat financiële instellingen hun financiële relaties met bedrijven benutten om verlies van biodiversiteit te voorkomen en tegen te gaan.

2.8.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 21 en Tabel 22. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 21 Beleidsscores Natuur van verzekeringsgroepen 1-8

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	De financiële instelling berekent en publiceert de biodiversiteitsvoetafdruk van haar portfolio.	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0	0,0
2.	Bedrijven voorkomen negatieve impact op gebieden met High Conservation Value (HCV) binnen hun bedrijfsactiviteiten en binnen de gebieden onder hun beheer.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
3.	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN) binnen hun bedrijfsactiviteiten en binnen de gebieden onder hun beheer.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
4.	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention binnen hun bedrijfsactiviteiten en binnen de gebieden onder hun beheer.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
5.	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands binnen hun bedrijfsactiviteiten en binnen de gebieden onder hun beheer.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
6.	Bedrijven voorkomen negatieve gevolgen voor populaties van diersoorten die op de IUCN Red List of Threatened Species staan.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
7.	Handel in bedreigde planten- en diersoorten voldoet aan de voorwaarden van CITES.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
8.	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen kan alleen plaatsvinden als toestemming van het importerende land is verkregen en aan alle vereisten van het Cartagena Protocol wordt voldaan.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
9.	Bedrijven voorkomen de introductie van exotische soorten in ecosystemen.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
10.	Diepzeemijnbouw is onacceptabel.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
11.	Bedrijven maken een waterschaarste-effectrapportage en voorkomen een negatieve impact in regio's die kampen met waterschaarste.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
12.	Bedrijven starten geen nieuwe activiteiten in gebieden waar waterschaarste heerst en waar bedrijfsactiviteiten zouden wedijveren met de behoeften van lokale gemeenschappen.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
13.	Bedrijven maken een milieueffectrapportage over de totale gevolgen van een grootschalig project op de biodiversiteit, ten minste volgens GRI 304: Biodiversity 2016 of een vergelijkbare standaard.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
14.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van natuur in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
15.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot natuur op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		7,9	2,0	6,0	9,7	0,0	9,7	7,9	4,7

Tabel 22 **Beleidsscores Natuur van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1.	De financiële instelling berekent en publiceert de biodiversiteitsvoetafdruk van haar portfolio.	0,0	0,5	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
2.	Bedrijven voorkomen negatieve impact op gebieden met High Conservation Value (HCV) binnen hun bedrijfsactiviteiten en binnen de gebieden onder hun beheer.	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
3.	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN) binnen hun bedrijfsactiviteiten en binnen de gebieden onder hun beheer.	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
4.	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention binnen hun bedrijfsactiviteiten en binnen de gebieden onder hun beheer.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
5.	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands binnen hun bedrijfsactiviteiten en binnen de gebieden onder hun beheer.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
6.	Bedrijven voorkomen negatieve gevolgen voor populaties van diersoorten die op de IUCN Red List of Threatened Species staan.	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0
7.	Handel in bedreigde planten- en diersoorten voldoet aan de voorwaarden van CITES.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
8.	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen kan alleen plaatsvinden als toestemming van het importerende land is verkregen en aan alle vereisten van het Cartagena Protocol wordt voldaan.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,5	1,0	1,0
9.	Bedrijven voorkomen de introductie van exotische soorten in ecosystemen.	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0
10.	Diepzeemijnbouw is onacceptabel.	1,0	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0
11.	Bedrijven maken een waterschaarste-effectrapportage en voorkomen een negatieve impact in regio's die kampen met waterschaarste.	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
12.	Bedrijven starten geen nieuwe activiteiten in gebieden waar waterschaarste heerst en waar bedrijfsactiviteiten zouden wedijveren met de behoeften van lokale gemeenschappen.	0,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
13.	Bedrijven maken een milieueffectrapportage over de totale gevolgen van een grootschalig project op de biodiversiteit, ten minste volgens GRI 304: Biodiversity 2016 of een vergelijkbare standaard.	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
14.	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van natuur in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
15.	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot natuur op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		4,7	4,0	9,3	8,0	9,0	9,3	0,7	6,7

2.8.3 Analyse beleid natuur

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld voldoende (score 6,4) voor het thema natuur. Daarmee is de gemiddelde score flink verbeterd ten opzichte van de vorige beoordeling, toen de verzekeringsgroepen gemiddeld onvoldoende scoorden (score 4,4). ASR en CZ halen de beste scores: het natuurbeleid van beide verzekeringsgroepen wordt beoordeeld met een 10 (uitstekend). Ook Univé, VZG en NN Group scoren zeer goed op het thema natuur (score 9). Het beleid van Achmea, De Goudse en ONVZ wordt met een score van 8 als goed bestempeld. Deze verzekeraars stellen strenge eisen aan bedrijven waarin wordt belegd met betrekking tot hun impact op kwetsbare en beschermde natuurgebieden, bedreigde planten- en diersoorten en waterschaarste. Vooral Univé en ONVZ hebben in dit opzicht grote verbeteringen doorgevoerd ten opzichte van 2022: de verzekeraars scoren respectievelijk +8 en +7 scores hoger dan tijdens de vorige beleidsbeoordeling.

Het gemiddelde van alle verzekeringsgroepen wordt vooral naar beneden gehaald door de zeer slechte scores van ZLM en Athora (beiden score 1) en Allianz (score 2). De verzekeraars in deze groepen kunnen een voorbeeld nemen aan de verbeteringen die Univé en ONVZ hebben doorgevoerd in hun natuurbeleid.

Geen van de beoordeelde verzekeringsgroepen rapporteert haar biodiversiteitsvoetafdruk. Wel zijn drie verzekeringsgroepen (Achmea, ASR en NN Group) lid van het zogenaamde *Partnership for Biodiversity Accounting Financials* (PBAF), dat zich richt op de ontwikkeling en implementatie van methodes om de biodiversiteitsimpact van geïnvesteerde activiteiten inzichtelijk te maken. Daarnaast stellen twee verzekeringsgroepen (CZ en Menzis) zelf bezig te zijn met het ontwikkelen van dergelijke meetmethodes. De Eerlijke Verzekeringswijzer hoopt in de volgende beleidsbeoordeling transparante rapportages te kunnen inzien over de biodiversiteitsvoetafdruk van de verzekeringsgroepen, waarin ook de biodiversiteitsimpact van belegde activiteiten inzichtelijk wordt gemaakt.

De Eerlijke Verzekeringswijzer onderzocht dit jaar voor het eerst of de verzekeringsgroepen beleggingsbeleid hebben met betrekking tot diepzeemijnbouw. Zes verzekeringsgroepen sluiten beleggingen in diepzeemijnbouw volledig uit. Drie verzekeringsgroepen (Univé, Menzis en NN Group) stellen diepzeemijnbouw wel onwenselijk te vinden, maar sluiten de praktijk vooralsnog niet volledig uit.

2.9 Wapens

2.9.1 Wat staat er op het spel?

Omdat wapens kunnen doden en vernietigen, zijn ze een gevaar voor het meest fundamentele mensenrecht: het recht op leven. Gewapende conflicten bedreigen het leven van miljoenen mensen. Onder de plicht van staten om hun burgers te beschermen, valt ook het reguleren van de productie en handel in wapens. In de praktijk is er echter een gebrek aan toezicht op de wapenhandel. Wapens worden ondanks bestaande wet- en regelgeving verkocht aan regimes die de mensenrechten schenden en aan allerlei strijdende groepen.⁵⁶

Om controversiële wapenhandel in conventionele wapens tegen te gaan heeft de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 2013 de *Arms Trade Treaty* (ATT) aangenomen. Ondertekening van de ATT betekent dat landen de verplichting aangaan om geen wapens te leveren aan landen of strijdende partijen die betrokken zijn bij genocide, misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en ernstige mensenrechtenschendingen.⁵⁷

In 2023 bedroegen de militaire uitgaven wereldwijd naar schatting USD 2,4 biljoen. Dit is het negende jaar op rij dat de wereldwijde militaire uitgaven zijn gestegen.⁵⁸ De wapenindustrie moet grondig en structureel worden hervormd om ervoor te zorgen dat ten minste:

- Geen wapens worden geproduceerd die geen onderscheid kunnen maken tussen militairen en de burgerbevolking;
- Wapens niet geleverd worden aan repressieve regimes, fragiele staten en strijdende groepen;
- Corruptie wordt geëlimineerd en transparantie wordt bevorderd; en
- De productie en levering van wapens geen belemmering vormt voor een duurzame ontwikkeling in ontwikkelingslanden.

Zolang deze veranderingen niet doorgevoerd worden in de wapenindustrie, is het van groot belang dat verzekeringsgroepen beleid ontwikkelen om te voorkomen dat ze beleggen in producenten van controversiële wapens, zoals antipersoonsmijnen, clustermunitie, kernwapens, biologische en chemische wapens enerzijds en wapenleveranties aan controversiële regimes anderzijds.

Dit beleid zou ook toegepast moeten worden op dodelijke autonome wapensystemen (LAWS) en op producten en technologieën die zowel voor civiele als militaire doeleinden gebruikt kunnen worden (zogenaamde *dual use* technologie).

2.9.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 23 en Tabel 24. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 23 Beleidsscores Wapens van verzekeringsgroepen 1-8

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) antipersoonsmijnen is onacceptabel.	0,5	1,0	1,0	1,0	0,0	0,5	1,0	1,0
2.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) clustermunitie is onacceptabel.	0,5	1,0	1,0	1,0	0,0	0,5	1,0	1,0
3.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) nucleaire wapens in of aan landen die het non-proliferatieverdrag niet hebben geratificeerd is onacceptabel.	1,0	0,8	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
4.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) nucleaire wapens is onacceptabel.	0,5	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
5.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) chemische wapens is onacceptabel.	0,5	1,0	1,0	1,0	0,0	0,5	1,0	1,0
6.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) biologische wapens is onacceptabel.	0,5	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
7.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) dodelijke autonome wapensystemen (LAWS), waaronder voornaamste onderdelen daarvan, is onacceptabel.	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,0	0,0

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
8.	Goederen die essentieel zijn voor militaire doeleinden, maar ook kunnen worden gebruikt voor civiele eindproducten ('dual-use' technologie), worden beschouwd als militaire goederen indien ze een niet-civiel doeleinde hebben.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen waartegen een wapenembargo van de VN dan wel een multilateraal embargo geldt is onacceptabel.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
10.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen is onacceptabel indien er een substantieel risico bestaat dat de wapens zullen worden gebruikt voor ernstige schending van mensenrechten en het internationaal humanitair recht.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0
11.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die mensenrechten schenden is onacceptabel.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
12.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan partijen die bij een conflict betrokken zijn, is onacceptabel, tenzij aan partijen die handelen in overeenstemming met een resolutie van de VN-Veiligheidsraad.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
13.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die gevoelig zijn voor corruptie is onacceptabel, tenzij de partijen handelen in overstemming met een resolutie van de Veiligheidsraad.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
14.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen met een falende of fragiele staat is onacceptabel.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0
15.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden is onacceptabel.	1,0	0,0	0,0	10,0	0,0	1,0	1,0	0,0
Genormaliseerde score		7,7	3,2	7,3	10,0	1,0	8,0	8,7	7,3

Tabel 24 **Beleidsscores Wapens van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) landmijnen is onacceptabel.	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
2.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) clustermunitie is onacceptabel.	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
3.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) nucleaire wapens in of aan landen die het non-proliferatieverdrag niet hebben geratificeerd is onacceptabel.	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
4.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) nucleaire wapens is onacceptabel.	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
5.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) chemische wapens is onacceptabel.	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
6.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) biologische wapens is onacceptabel.	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
7.	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) dodelijke autonome wapensystemen (LAWS), waaronder voornaamste onderdelen daarvan, is onacceptabel.	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
8.	Goederen die essentieel zijn voor militaire doeleinden, maar ook kunnen worden gebruikt voor civiele eindproducten ('dual-use' technologie), worden beschouwd als militaire goederen indien ze een niet-civiel doeleinde hebben.	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0
9.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen waartegen een wapenembargo van de VN dan wel een multilateraal embargo geldt is onacceptabel.	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
10.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen is onacceptabel indien er een substantieel risico bestaat dat de wapens zullen worden gebruikt voor ernstige schending van mensenrechten en het internationaal humanitair recht.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
11.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die mensenrechten schenden is onacceptabel.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
12.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan partijen die bij een conflict betrokken zijn, is onacceptabel, tenzij aan partijen die handelen in overeenstemming met een resolutie van de VN-Veiligheidsraad.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
13.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die gevoelig zijn voor corruptie is onacceptabel, tenzij de partijen handelen in overstemming met een resolutie van de Veiligheidsraad.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
14.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen met een falende of fragiele staat is onacceptabel.	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
15.	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden is onacceptabel.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Genormaliseerde score		4,7	9,3	4,7	8,0	10,0	9,3	10,0	10,0

2.9.3 Analyse beleid wapens

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld ruim voldoende (7,4) voor hun beleid op het gebied van wapens. ASR, Zorg en Zekerheid, ZLM, en Univé halen de hoogste scores: hun wapenbeleid wordt als uitstekend beoordeeld (score 10). ZLM en Univé haalden volledige punten omdat zij helemaal niet beleggingen in de wapenindustrie. Het wapenbeleid van Athora wordt als zeer slecht beoordeeld (score 1). Athora Group stelt enkel dat het niet wenst te beleggen in controversiële wapens, maar definieert niet welke soorten wapens onder het beleid zouden vallen. Verder heeft Athora geen specifiek wapenbeleid. Ook Allianz heeft grote verbeteringen aan te brengen met een score 3 (onvoldoende), waarbij het vooral ontbreekt aan beleid om de levering van wapens aan controversiële bestemmingen tegen te gaan.

De meeste verzekeringsgroepen (12) stellen niet te beleggen in omstreden wapensystemen, zoals antipersoonsmijnen, clustermunitie, en nucleaire, biologische en chemische wapens. Ook zijn er twee verzekeringsgroepen die beleggingen in deze categorieën deels uitsluiten (Achmea en CZ).

Ook sluiten alle verzekeringsgroepen, behalve Athora Group, Allianz en ONVZ, beleggingen uit in bedrijven die militaire goederen leveren aan landen die onder embargo staan van de Verenigde Naties of Europese Unie. Daarnaast hebben de meeste verzekeringsgroepen (13) in hun wapenbeleid criteria opgenomen die ervoor moeten zorgen dat bedrijven geen militaire goederen worden geleverd aan controversiële regimes, waaronder fragiele staten, landen waar risico's bestaan op grove mensenrechtenschendingen, regimes die ernstig corrupt zijn en/of een disproportioneel deel van hun begroting spenderen aan wapenaankopen. Alleen Athora Group, Allianz en NN Group hebben geen beleid om te voorkomen dat bedrijven wapens leveren aan dergelijke controversiële regimes.

Verder zijn er enkele verzekeringsgroepen (Achmea, ASR, Univé, en VGZ) die zogenaamde *dual use* goederen ook als militaire goederen aanduiden wanneer deze een niet-civiel doeleinde hebben. De overige verzekeringsgroepen kunnen hun wapenbeleid dus verbeteren door *dual use* goederen ook expliciet als militaire goederen te bestempelen wanneer zij een niet-civiel doeleinde hebben.

2.10 Transparantie en verantwoording

2.10.1 Wat staat er op het spel?

Iedereen heeft het recht om te weten welke gevolgen activiteiten van bedrijven kunnen hebben op zijn of haar leven en aan welke risico hij of zij wordt blootgesteld via deze activiteiten. Mensen wier leven wordt beïnvloed door economische activiteiten, kunnen hun legitieme belangen niet verdedigen als ze niet volledig geïnformeerd worden over de risico's die zij lopen door deze activiteiten. Om deze redenen is het publieke recht op informatie in verschillende internationale instrumenten vastgelegd, waaronder de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, De Conventie van Aarhus, en de Verklaring van Rio de Janeiro inzake Milieu en Ontwikkeling.⁵⁹

Algemene principes uit deze richtlijnen zijn van toepassing op alle actoren in de maatschappij, wat voor verzekeringsgroepen betekent dat zij transparant zouden moeten zijn over hun beleggingen, uitsluitingen, het beleid en de uitvoering daarvan. Ook zouden verzekeringsgroepen een klachtenmechanisme moeten hebben voor mensen en organisaties die negatieve gevolgen ondervinden van de gemaakte keuzes met betrekking tot hun beleggingen.

Bedrijven realiseren zich in toenemende mate dat dit niet alleen tot hun morele plicht behoort, maar ook voordelen op kan leveren, zoals het creëren van vertrouwen en het verkleinen van de kans op corruptie. Vanwege hun rol van kapitaalverstrekker zijn transparantie en verantwoording voor verzekeringsgroepen zo mogelijk nog belangrijker dan voor andere bedrijven. Ze zijn namelijk medeverantwoordelijk voor de sociale en milieugevolgen van alle economische activiteiten waarin ze beleggen.

Ze zouden daarom het publiek niet alleen over hun activiteiten moeten informeren maar ook transparant moeten zijn over in welke bedrijven, overheden en projecten zij investeren. Voor financiële instellingen brengt transparantie ook een groot voordeel, zo kan publieke bezorgdheid over hun beleggingen op tijd worden herkend en opgelost.

Bovendien verplicht de Europese *Corporate Sustainability Reporting Directive* (CSRD) financiële instellingen om te rapporteren over de impact die hun activiteiten hebben op onder meer mensenrechten, klimaat en biodiversiteit.⁶⁰

2.10.2 Overzicht elementen en scores

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema is weergegeven in Tabel 25 en Tabel 26. Per beoordelingselement wordt maximaal 1 punt toegekend. Deze punten worden opgeteld en genormaliseerd op een schaal van 1 tot 10.

Tabel 25 Beleidsscores Transparantie en verantwoording van verzekeringsgroepen 1-8

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
1.	De financiële instelling beschrijft het eigen financierings- en investeringsraamwerk ten aanzien van milieu- en sociale kwesties en geeft inzicht hoe zij zorgt dat beleggingen aan de voorwaarden gesteld in het thema- en sectorbeleid voldoen.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
2.	De financiële instelling publiceert namen van overheden waarin wordt geïnvesteerd.	0,5	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0
3.	De financiële instelling publiceert namen van bedrijven waarin wordt geïnvesteerd.	1,0	0,0	1,0	0,8	0,0	1,0	0,0	0,0
4.	De financiële instelling noemt en beschrijft op haar website alle bedrijven waaraan zij nieuw krediet verstrekt.	N.r.	n.a	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.
5.	De financiële instelling noemt en beschrijft op haar website alle bedrijven waaraan zij krediet heeft verstrekt.	N.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.
6.	De financiële instelling maakt de namen van alle projectfinancieringen bekend, inclusief de informatie vereist door de Equator Principles 4.	N.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.
7.	De financiële instelling publiceert een uitsplitsing van uitstaande kredieten en beleggingen naar regio, grootte en sector (in lijn met GRI FSSD FS6).	1,0	0,0	1,0	0,8	0,0	1,0	0,0	0,0
8.	De financiële instelling publiceert een uitsplitsing van haar krediet- en beleggingsportfolio in kruistabellen waarin de industrie- en de regiodata gecombineerd zijn.	0,8	0,0	1,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
9.	De financiële instelling publiceert een uitsplitsing van kredieten en beleggingen die voldoende gedetailleerd is, bijvoorbeeld op basis van de eerste twee getallen van de NACE en ISIC-bedrijfsindeling.	1,0	0,0	1,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
10.	De financiële instelling publiceert een uitsplitsing van kredieten en beleggingen die voldoende gedetailleerd is, bijvoorbeeld op basis van de eerste vier getallen van de NACE en ISIC-bedrijfsindeling.	1,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
11.	De financiële instelling publiceert het aantal bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieuonderwerpen (in lijn met GRI G4 FSSD FS10).	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
12.	De financiële instelling publiceert de namen van de bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieuonderwerpen.	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0
13.	De financiële instelling publiceert de resultaten van de interactie met bedrijven, inclusief de besproken onderwerpen, doelen en deadlines.	0,5	0,5	1,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
14.	De financiële instelling publiceert de namen van bedrijven die zijn uitgesloten van beleggingen wegens duurzaamheidskwesties, inclusief de reden voor uitsluiting.	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0

Beoordelingselement		Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
15	De financiële instelling maakt een stembeleid bekend dat richtlijnen bevat over de stemwijze bij aandeelhoudersresoluties met betrekking tot milieu-, sociale en bestuurskwesties.	1,0	1,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
16	De financiële instelling publiceert een stemverslag.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
17	De financiële instelling publiceert een duurzaamheidsverslag.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0
18	De financiële instelling publiceert een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI Standaarden.	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0
19	Het duurzaamheidsverslag van de financiële instelling wordt extern geverifieerd.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20	De financiële instelling rapporteert over het gevoerde overleg met maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden.	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0
21	De financiële instelling geeft een uitsplitsing van de omvang van de activa die intern en/of extern worden beheerd.	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0
22	De financiële instelling maakt de namen van externe vermogensbeheerders bekend.	1,0	0,0	1,0	n.r.	0,0	0,0	0,0	1,0
23	De financiële instelling heeft mechanismen opgezet om ervoor te zorgen dat de betrokkenheid en stempraktijken van externe vermogensbeheerders of dienstverleners in overeenstemming zijn met haar duurzaamheidsbeleid.	1,0	0,5	0,5	n.r.	0,0	1,0	0,0	1,0
24	De financiële instelling ontwikkelt of neemt deel aan effectieve klachtenmechanismen op operationeel niveau voor individuen en gemeenschappen die mogelijk slachtoffer zijn van mensenrechtenschendingen waar de financiële instelling bij betrokken is.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
25	De financiële instelling heeft een klachtenmechanisme ingesteld dat toegankelijk is en waarin duidelijk wordt uitgelegd hoe de klachten worden behandeld.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
26	De financiële instelling rapporteert over klachtenprocedures, inclusief de resultaten en de voortgang ervan.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
27	De financiële instelling verbindt zich aan het respecteren van en samenwerken met gerechtelijke en buitengerechtelijke klachtenmechanismen, al dan niet opgezet door de staat wanneer zaken waarbij het betrokken is voor een dergelijk mechanisme gebracht worden.	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0

Beoordelingselement	Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW
Genormaliseerde score	8,4	3,3	5,6	6,9	1,3	5,2	1,9	1,0

Noot: n.r. = niet relevant

Tabel 26 **Beleidsscores Transparantie en verantwoording van verzekeringsgroepen 9-16**

Beoordelingselement	Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
1. De financiële instelling beschrijft het eigen beleggingsraamwerk ten aanzien van milieu- en sociale kwesties en geeft inzicht hoe zij zorgt dat beleggingen aan de voorwaarden gesteld in het thema- en sectorbeleid voldoen.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
2. De financiële instelling publiceert namen van overheden waarin wordt geïnvesteerd.	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
3. De financiële instelling publiceert namen van bedrijven waarin wordt geïnvesteerd.	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,5	1,0
4. De financiële instelling noemt en beschrijft op haar website alle bedrijven waaraan zij nieuw krediet verstrekt.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.
5. De financiële instelling noemt en beschrijft op haar website alle bedrijven waaraan zij krediet heeft verstrekt.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.
6. De financiële instelling maakt de namen van alle projectfinancieringen bekend, inclusief de informatie vereist door de Equator Principles 4.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.
7. De financiële instelling publiceert een uitsplitsing van uitstaande beleggingen naar regio, grootte en sector (in lijn met GRI FSSD FS6).	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
8. De financiële instelling publiceert een uitsplitsing van haar krediet- en beleggingsportfolio in kruistabellen waarin de industrie- en de regiodata gecombineerd zijn.	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
9. De financiële instelling publiceert een uitsplitsing van kredieten en beleggingen die voldoende gedetailleerd is, bijvoorbeeld op basis van de eerste twee getallen van de NACE en ISIC-bedrijfsindeling.	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
10. De financiële instelling publiceert een uitsplitsing van kredieten en beleggingen die voldoende gedetailleerd is, bijvoorbeeld op basis van de eerste vier getallen van de NACE en ISIC-bedrijfsindeling.	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
11.	De financiële instelling publiceert het aantal bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieuonderwerpen (in lijn met GRI G4 FSSD FS10).	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0
12.	De financiële instelling publiceert de namen van de bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieuonderwerpen.	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0
13.	De financiële instelling publiceert de resultaten van de interactie met bedrijven, inclusief de besproken onderwerpen, doelen en deadlines.	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
14.	De financiële instelling publiceert de namen van bedrijven die zijn uitgesloten van beleggingen wegens duurzaamheidskwesties, inclusief de reden voor uitsluiting.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0
15.	De financiële instelling maakt een stembeleid bekend dat richtlijnen bevat over de stemwijze bij aandeelhoudersresoluties met betrekking tot milieu-, sociale en bestuurskwesties.	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,5	0,0
16.	De financiële instelling publiceert een stemverslag.	1,0	1,0	1,0	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0
17.	De financiële instelling publiceert een duurzaamheidsverslag.	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
18.	De financiële instelling publiceert een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI Standaarden.	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0
19.	Het duurzaamheidsverslag van de financiële instelling wordt extern geverifieerd.	0,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20.	De financiële instelling rapporteert over het gevoerde overleg met maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
21.	De financiële instelling geeft een uitsplitsing van de omvang van de activa die intern en/of extern worden beheerd.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
22.	De financiële instelling maakt de namen van externe vermogensbeheerders bekend.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
23.	De financiële instelling heeft mechanismen opgezet om ervoor te zorgen dat de betrokkenheid en stempraktijken van externe vermogensbeheerders of dienstverleners in overeenstemming zijn met haar duurzaamheidsbeleid.	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5
24.	De financiële instelling ontwikkelt of neemt deel aan effectieve klachtenmechanismen op operationeel niveau voor individuen en gemeenschappen die mogelijk slachtoffer zijn van mensenrechtenschendingen waar de financiële instelling bij betrokken is.	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,5	0,0	0,0

Beoordelingselement		Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid
25.	De financiële instelling heeft een klachtenmechanisme ingesteld dat toegankelijk is en waarin duidelijk wordt uitgelegd hoe de klachten worden behandeld.	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
26.	De financiële instelling rapporteert over klachtenprocedures, inclusief de resultaten en de voortgang ervan.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
27.	De financiële instelling verbindt zich aan het respecteren van en samenwerken met gerechtelijke en buitengerechtelijke klachtenmechanismen, al dan niet opgezet door de staat wanneer zaken waarbij het betrokken is voor een dergelijk mechanisme gebracht worden.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Genormaliseerde score		4,6	8,1	4,8	2,3	7,1	6,9	4,0	4,8

Noot: n.r. = niet relevant

2.10.3 Analyse beleid transparantie en verantwoording

De verzekeringsgroepen scoren gemiddeld twijfelachtig (4,8) op het gebied van transparantie en verantwoording. De rapportages van Achmea en Menzis worden het beste beoordeeld met een score van 8 (goed). Het beleid van VGZ, Univé, en ASR voor het thema transparantie en verantwoording wordt als ruim voldoende beoordeeld (score 7). De laagste scores worden gehaald door Athora en DSW: beide verzekeringsgroepen scoren zeer slecht (score 1). Ten opzichte van de vorige beleidsbeoordeling gaan Zorg en Zekerheid, CZ, ANWB-Unigarant en Achmea +2 scores vooruit op hun transparantie- en verantwoordingsbeleid. Enkele verzekeringsgroepen (ONVZ, ASR en Allianz) scoren nu minder goed dan tijdens de vorige beoordeling. Zij gingen er -1 score op achteruit in de beoordeling van hun transparantie- en verantwoordingsbeleid.

Alle verzekeringsgroepen hebben een beleidsdocument waarin het beleggingsbeleid voor sociale, ecologische en governance onderwerpen uiteen wordt gezet. Dit 'maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid' (MVB) wordt onder meer in de praktijk gebracht door in gesprek te gaan met bedrijven die zich niet (volledig) houden aan de ESG-criteria die door de verzekeringsgroepen in het MVB-beleid zijn opgenomen. Elf van de zestien verzekeraars rapporteren het aantal bedrijven waarmee dergelijke ESG-engagement gevoerd is, waarvan zeven verzekeringsgroepen ook de namen publiceren van de bedrijven waarmee engagement gevoerd is. Twee verzekeringsgroepen (Menzis en ASR) rapporteren ook transparant over de resultaten die de engagementtrajecten hebben opgeleverd.

De helft van de verzekeringsgroepen (8) publiceert transparant in welke overheden en bedrijven er wordt belegd, waarbij zeven verzekeraars een overzicht publiceren van uitstaande beleggingen naar regio, grootte en sector, zoals in lijn is met standaarden van de *Global Reporting Initiative*.

Ten opzichte van de vorige beleidsbeoordeling zijn er meer verzekeringsgroepen die transparant rapporteren over het aandeel van de beleggingsportefeuille dat extern wordt beheerd. In 2022 rapporteerden acht verzekeringsgroepen hier transparant over, in 2024 zijn dat er twaalf. In het geval dat een deel van de beleggingsportefeuille wordt beheerd door een of meerdere externe vermogensbeheerders, is het van belang dat een verzekeringsgroep aangeeft op welke wijze zij monitort en verifieert dat de externe vermogensbeheerders handelen in overeenstemming met het MVB-beleid van de verzekeringsgroep. Echter zijn er slechts vier verzekeringsgroepen die duidelijk

beschrijven welke monitoringsmechanismen zij hebben opgezet om te garanderen dat extern beheerde fondsen en portfolio's voldoen aan de criteria die zijn opgesteld in het MVB-beleid. ASR heeft als enige verzekeringsgroep dergelijke monitoringssystemen niet nodig, aangezien al het vermogen van ASR intern beheerd wordt via ASR Asset Management.

Wat betreft remedie en herstel hebben de meeste verzekeringsgroepen wel een klachtenmechanisme, maar in de meeste gevallen is dit enkel toegankelijk voor eigen klanten. Slechts een aantal verzekeringsgroepen (6) heeft een klachtenmechanisme dat zich niet uitsluitend richt op eigen klanten, maar waar ook individuen en gemeenschappen terecht kunnen die mogelijk slachtoffer zijn van mensenrechtenschendingen waar de financiële instelling bij betrokken is via geïnvesteerde activiteiten. In geen van de gevallen wordt dit klachtenmechanisme expliciet gecommuniceerd als *herstel mechanisme* waarin toegankelijk (in meerdere talen) wordt uitgelegd welke stappen ondernomen zullen worden vanaf het moment dat een klacht is binnengekomen om tot herstel te komen. Wel zijn er drie verzekeringsgroepen (Achmea, De Goudse en Zorg en Zekerheid) die in hun MVB-beleid of op hun website verwijzen naar het Nederlandse Nationale Contact Punt (NCP) van de OESO, waar individuen, gemeenschappen of derden klachten kunnen indienen wanneer zij op een negatieve manier getroffen zijn door economische activiteiten waar de verzekeringsgroep, via haar beleggingen, bij betrokken is.

Een aantal verzekeringsgroepen scoort dit jaar minder goed dan tijdens de vorige beleidsbeoordeling (score -1). Voor ONVZ is de lagere score het gevolg van een nieuwe engagementstrategie: waar ONVZ voorheen engagement voerde via haar externe fondsmanagers, is ONVZ momenteel bezig met het opzetten van een eigen engagementprogramma om ESG dialogen te gaan voeren met bedrijven. In deze overgang ontbreekt momenteel rapportage over de dialogen die zijn gevoerd met bedrijven. Voor ASR is lagere score het gevolg van veranderingen in de methodologie, bijvoorbeeld doordat een element waar ASR voorheen punten voor kreeg, uit de methodologie is gehaald. Ten opzichte van de beleidsbeoordeling in 2022, rapporteert Allianz nu minder transparant over de stemmen die zij uitbrengt als aandeelhouder.

3

Beoordeling beleid per verzekeraar

Dit hoofdstuk presenteert de afgeronde scores per verzekeraar op de beoordeelde duurzaamheidsthema's, risicosectoren, en aspecten van de bedrijfsvoering. Ook worden de huidige scores vergeleken met de scores die de verzekeraars haalden tijdens de vorige beleidsbeoordeling in 2022. Uitgebreide analyses van het beleid per verzekeringsgroep zijn te vinden op de website van Eerlijke Geldwijzer: <https://eerlijkegeldwijzer.nl/verzekeringswijzer/verzekeraars/>.

3.1 Achmea

In Tabel 27 staan de afgeronde scores voor Achmea, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 27 **Overzicht scores Achmea**

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	9	8	-1
Belastingen	9	9	-
Corruptie	9	9	-
Dierenwelzijn	3	9	+6
Gendergelijkheid	7	9	+2
Klimaatverandering	8	7	-1
Mensenrechten	7	8	+1
Natuur	9	8	-1
<i>Sector</i>			
Wapens	6	8	+2
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	6	8	+2

3.2 Allianz

In Tabel 28 staan de afgeronde scores voor Allianz, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 28 Overzicht scores Allianz

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	5	4	-1
Belastingen	1	4	+3
Corruptie	5	2	-3
Dierenwelzijn	3	3	-
Gendergelijkheid	3	3	-
Klimaatverandering	4	3	-1
Mensenrechten	5	5	-
Natuur	2	2	-
<i>Sector</i>			
Wapens	3	3	-
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	4	3	-1

3.3 ANWB-Unigarant

In Tabel 29 staan de afgeronde scores voor ANWB-Unigarant, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 29 Overzicht scores ANWB-Unigarant

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	4	6	+2
Belastingen	4	7	+3
Corruptie	4	7	+3
Dierenwelzijn	1	6	+5
Gendergelijkheid	2	1	-1
Klimaatverandering	2	4	+2
Mensenrechten	5	7	+2
Natuur	1	6	+5
<i>Sector</i>			
Wapens	4	7	+3
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	6	6	-

3.4 ASR

In Tabel 30 staan de afgeronde scores voor ASR, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 30 Overzicht scores ASR

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	9	8	-1
Belastingen	7	8	+1
Corruptie	9	9	-
Dierenwelzijn	7	6	-1
Gendergelijkheid	9	8	-1
Klimaatverandering	8	7	-1
Mensenrechten	10	10	-
Natuur	10	10	-
<i>Sector</i>			
Wapens	10	10	-
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	8	7	-1

3.5 Athora

In Tabel 31 staan de afgeronde scores voor Athora, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering. Athora Netherlands (voorheen Vivat) werd niet meegenomen in de beleidsbeoordeling van 2022. In de huidige beleidsbeoordeling wordt het beleid van Athora Netherlands voor het eerst op groepsniveau beoordeeld, zoals dat ook voor de andere verzekeringsgroepen wordt gedaan. Omdat Athora Netherlands in de vorige beoordeling niet werd meegenomen, is onder 'Scores 2022' in Tabel 31 "niet van toepassing" weergegeven.

Tabel 31 Overzicht scores Athora

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	N.v.t.	1	-
Belastingen	N.v.t.	1	-
Corruptie	N.v.t.	1	-
Dierenwelzijn	N.v.t.	1	-
Gendergelijkheid	N.v.t.	1	-
Klimaatverandering	N.v.t.	1	-
Mensenrechten	N.v.t.	1	-
Natuur	N.v.t.	1	-
<i>Sector</i>			
Wapens	N.v.t.	1	-
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	N.v.t.	1	-

3.6 CZ

In Tabel 32 staan de afgeronde scores voor CZ, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 32 Overzicht scores CZ

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	7	8	+1
Belastingen	7	7	-
Corruptie	6	7	+1
Dierenwelzijn	4	9	+5
Gendergelijkheid	4	5	+1
Klimaatverandering	5	6	+1
Mensenrechten	7	8	+1
Natuur	7	10	+3
<i>Sector</i>			
Wapens	7	8	+1
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	3	5	+2

3.7 De Goudse

In Tabel 33 staan de afgeronde scores voor De Goudse, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 33 **Overzicht scores De Goudse**

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	7	6	-1
Belastingen	4	3	-1
Corruptie	6	4	-2
Dierenwelzijn	2	2	-
Gendergelijkheid	1	2	+1
Klimaatverandering	3	6	+3
Mensenrechten	6	6	-
Natuur	6	8	+2
<i>Sector</i>			
Wapens	8	9	+1
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	2	2	-

3.8 DSW

In Tabel 34 staan de afgeronde scores voor DSW, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 34 Overzicht scores DSW

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	4	5	+1
Belastingen	4	4	-
Corruptie	5	4	-1
Dierenwelzijn	1	5	+4
Gendergelijkheid	1	3	+2
Klimaatverandering	2	3	+1
Mensenrechten	4	5	+1
Natuur	1	5	+4
<i>Sector</i>			
Wapens	4	7	+3
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	1	1	-

3.9 Klaverblad

In Tabel 35 staan de afgeronde scores voor Klaverblad, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 35 **Overzicht scores Klaverblad**

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	6	5	-1
Belastingen	5	4	-1
Corruptie	7	6	-1
Dierenwelzijn	3	7	+4
Gendergelijkheid	2	3	+1
Klimaatverandering	4	3	-1
Mensenrechten	6	5	-1
Natuur	6	5	-1
<i>Sector</i>			
Wapens	9	5	-4
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	4	5	+1

3.10 Menzis

In Tabel 36 staan de afgeronde scores voor Menzis, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 36 Overzicht scores Menzis

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	7	6	-1
Belastingen	5	4	-1
Corruptie	6	8	+2
Dierenwelzijn	1	1	-
Gendergelijkheid	3	2	-1
Klimaatverandering	5	3	-2
Mensenrechten	9	8	-1
Natuur	3	4	+1
<i>Sector</i>			
Wapens	9	9	-
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	7	8	+1

3.11 NN Group

In Tabel 37 staan de afgeronde scores voor NN Group, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 37 Overzicht scores NN Group

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	7	9	+2
Belastingen	6	5	-1
Corruptie	7	7	-
Dierenwelzijn	1	6	+5
Gendergelijkheid	4	6	+2
Klimaatverandering	5	6	+1
Mensenrechten	9	9	-
Natuur	6	9	+3
<i>Sector</i>			
Wapens	5	5	-
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	5	5	-

3.12 ONVZ

In Tabel 38 staan de afgeronde scores voor ONVZ, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 38 **Overzicht scores ONVZ**

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	4	7	+3
Belastingen	5	7	+2
Corruptie	5	7	+2
Dierenwelzijn	1	9	+8
Gendergelijkheid	2	5	+3
Klimaatverandering	1	4	+3
Mensenrechten	4	7	+3
Natuur	1	8	+7
<i>Sector</i>			
Wapens	4	8	+4
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	3	2	-1

3.13 Univé

In Tabel 39 staan de afgeronde scores voor Univé, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 39 **Overzicht scores Univé**

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	5	8	+3
Belastingen	4	5	+1
Corruptie	6	7	+1
Dierenwelzijn	1	4	+3
Gendergelijkheid	2	7	+5
Klimaatverandering	5	6	+1
Mensenrechten	5	7	+2
Natuur	1	9	+8
<i>Sector</i>			
Wapens	9	10	+1
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	6	7	+1

3.14 VGZ

In Tabel 40 staan de afgeronde scores voor VGZ, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 40 Overzicht scores VGZ

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	8	7	-1
Belastingen	6	9	+3
Corruptie	8	8	-
Dierenwelzijn	9	9	-
Gendergelijkheid	7	6	-1
Klimaatverandering	6	8	+2
Mensenrechten	10	9	-1
Natuur	9	9	-
<i>Sector</i>			
Wapens	8	9	+1
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	6	7	+1

3.15 ZLM

In Tabel 41 staan de afgeronde scores voor ZLM, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 41 Overzicht scores ZLM

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	4	4	-
Belastingen	4	4	-
Corruptie	4	6	+2
Dierenwelzijn	1	1	-
Gendergelijkheid	1	1	-
Klimaatverandering	4	4	-
Mensenrechten	4	4	-
Natuur	1	1	-
<i>Sector</i>			
Wapens	4	10	+6
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	4	4	-

3.16 Zorg en Zekerheid

In Tabel 42 staan de afgeronde scores voor Zorg en Zekerheid, per duurzaamheidsthema, risicosector en aspect van de bedrijfsvoering.

Tabel 42 **Overzicht scores Zorg en Zekerheid**

Thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering	Scores 2022	Scores 2024	Vershil
<i>Thema</i>			
Arbeidsrechten	7	7	-
Belastingen	4	5	+1
Corruptie	5	6	+1
Dierenwelzijn	1	3	+2
Gendergelijkheid	1	4	+3
Klimaatverandering	3	5	+2
Mensenrechten	6	9	+3
Natuur	6	7	+1
<i>Sector</i>			
Wapens	8	10	+2
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Transparantie en verantwoording	3	5	+2

4

Conclusies

Dit hoofdstuk vat de onderzoekresultaten samen en vergelijkt de huidige beleidsscores met de scores die de verzekeringsgroepen behaalden in 2022. Op basis van deze resultaten wordt een aantal conclusies getrokken en worden aanbevelingen gedaan aan de zestien verzekeringsgroepen over de wijze waarop zij hun beleid de komende jaren kunnen verbeteren.

4.1 Overzicht scores

Tabel 43 en Tabel 44 geven per verzekeringsgroep een overzicht van de scores voor alle onderzochte duurzaamheidsthema's, risicosectoren, en voor transparantie en verantwoording. Ook is de gemiddelde beleidsscore opgenomen, afgerond op één decimaal.

Tabel 43 Scores van verzekeringsgroepen 1-8 per thema

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW	Gemiddelde 2024	Gemiddelde 2022
Thema										
Arbeidsrechten	8	4	6	8	1	8	6	5	6,2	6,2
Belastingen	9	4	7	8	1	7	3	4	5,4	4,9
Corruptie	9	2	7	9	1	7	4	4	6,1	6,2
Dierenwelzijn	9	3	6	6	1	9	2	5	5,1	2,5
Gendergelijkheid	9	3	1	8	1	5	2	3	4,1	3,2
Klimaatverandering	7	3	4	7	1	6	6	3	4,8	4,3
Mensenrechten	8	5	7	10	1	8	6	5	6,8	6,5
Natuur	8	2	6	10	1	10	8	5	6,4	4,4
Sector										
Wapens	8	3	7	10	1	8	9	7	7,4	6,4
Bedrijfsvoering										
Transparantie en verantwoording	8	3	6	7	1	5	2	1	4,8	4,5
Gemiddeld	8,3	3,2	5,7	8,3	1,0	7,3	4,8	4,2	5,7	

Noot: Gemiddelde scores voor 2024 zijn berekend over alle zestien verzekeringsgroepen. In de berekening van de gemiddelde scores uit 2022 is Athora Group niet opgenomen, omdat Athora in 2022 niet werd beoordeeld. In de berekening van de gemiddelde scores uit 2022 is Aegon wel meegenomen. Inmiddels is Aegon NL overgenomen door ASR, waardoor Aegon niet meer in de beleidsbeoordeling wordt opgenomen.

Tabel 44 Scores van verzekeringsgroepen 9–16 per thema

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid	Gemiddelde 2024	Gemiddelde 2022
Thema										
Arbeidsrechten	5	6	9	7	8	7	4	7	6,2	6,2
Belastingen	4	4	5	7	5	9	4	5	5,4	4,9
Corruptie	6	8	7	7	7	8	6	6	6,1	6,2
Dierenwelzijn	7	1	6	9	4	9	1	3	5,1	2,5
Gendergelijkheid	3	2	6	5	7	6	1	4	4,1	3,2
Klimaatverandering	3	3	6	4	6	8	4	5	4,8	4,3
Mensenrechten	5	8	9	7	7	9	4	9	6,8	6,5
Natuur	5	4	9	8	9	9	1	7	6,4	4,4
Sector										
Wapens	5	9	5	8	10	9	10	10	7,4	6,4
Bedrijfsvoering										
Transparantie en verantwoording	5	8	5	2	7	7	4	5	4,8	4,5
Gemiddeld	4,8	5,3	6,7	6,4	7,0	8,1	3,9	6,1	5,7	

Noot: Gemiddelde scores voor 2024 zijn berekend over alle zestien verzekeringsgroepen. In de berekening van de gemiddelde scores uit 2022 is Athora Group niet opgenomen, omdat Athora in 2022 niet werd beoordeeld. In de berekening van de gemiddelde scores uit 2022 is Aegon wel meegenomen. Inmiddels is Aegon NL overgenomen door ASR, waardoor Aegon niet meer in de beleidsbeoordeling wordt opgenomen.

Tabel 45 laat zien hoe de gemiddelde scores van de 16 verzekeringsgroepen voor de tien onderzochte thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering zijn veranderd ten opzichte van de laatste actualisering van het beleidsonderzoek van de Eerlijke Verzekeringswijzer in 2022.

Tabel 45 Vergelijking gemiddelde scores in 2022 en 2024

Verzekeraar	Score in 2022	Score in 2024	Verandering
Achmea	7,3	8,3	1,0
Allianz	3,5	3,2	-0,3
ANWB-Unigarant	3,3	5,7	2,4
ASR	8,7	8,3	-0,4
CZ	5,7	7,3	1,6
De Goudse	4,5	4,8	0,3

Verzekeraar	Score in 2022	Score in 2024	Verandering
DSW	2,7	4,2	1,5
Klaverblad	5,2	4,8	-0,4
Menzis	5,5	5,3	-0,2
NN Group	5,5	6,7	1,2
ONVZ	3,0	6,4	3,4
Univé	4,4	7,0	2,6
VGZ	7,7	8,1	0,4
ZLM	3,1	3,9	0,8
Zorg en Zekerheid	4,4	6,1	1,7
Gemiddeld	5,0	6,0	1,0

Noot: Athora werd in 2022 niet beoordeeld. Om een goede vergelijking te maken tussen de verschillende beoordelingen, is Athora Group niet meegenomen in de berekeningen van de gemiddelde score in Tabel 3. Die wijkt daarom af van de gemiddelde score gepresenteerd in Tabel 2, waarin Athora Group wel werd meegenomen. De gemiddelde scores per verzekeringsgroep in 2022 zijn berekend over dezelfde tien onderwerpen die in de huidige actualisering zijn beoordeeld.

Om in meer inzicht te geven hoe de veranderingen in scores tot stand zijn gekomen, geven Tabel 46 en Tabel 47 per verzekeraar de verandering weer in de score voor een thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering ten opzichte van de vorige beoordeling. Ook wordt de totale verandering in scores weergegeven, waarbij de (positieve of negatieve) veranderingen in scores van alle zestien verzekeraars bij elkaar zijn opgeteld.

Tabel 46 Veranderingen in scores ten opzichte van vorige beoordeling voor verzekeringsgroepen 1–8

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW	Totaal
<i>Thema</i>									
Arbeidsrechten	-1	-1	-1	-1	-	+1	-1	+1	2
Belastingen	-	+3	-	+1	-	-	-1	-	7
Corruptie	-	-3	-	-	-	+1	-2	-1	2
Dierenwelzijn	+6	-	+6	-1	-	+5	-	+4	42
Gendergelijkheid	+2	-	+2	-1	-	+1	+1	+2	19
Klimaatverandering	-	-1	-1	-1	-	+1	+3	+1	7
Mensenrechten	+1	-	+1	-	-	+1	-	+1	9
Natuur	-1	-	-1	-	-	+3	+2	+4	26
<i>Sector</i>									
Wapens	+2	-	+2	-	-	+1	+1	+3	19
<i>Bedrijfsvoering</i>									

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Achmea	Allianz	ANWB-Unigarant	ASR	Athora	CZ	De Goudse	DSW	Totaal
Transparantie en verantwoording	+2	-1	+2	-1	-	+2	-	-	9

Noot: Totalen zijn berekend over alle zestien verzekeringsgroepen.

Tabel 47 Veranderingen in scores ten opzichte van vorige beoordeling voor verzekeringsgroepen 9-16

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Klaverblad	Menzis	NN Group	ONVZ	Univé	VGZ	ZLM	Zorg en Zekerheid	Totaal
<i>Thema</i>									
Arbeidsrechten	-1	-1	+2	+3	+3	-1	-	-	2
Belastingen	-1	-1	-1	+2	+1	+3	-	+1	7
Corruptie	-1	+2	-	+2	+1	-	+2	+1	2
Dierenwelzijn	+4	-	+5	+8	+3	-	-	+2	42
Gendergelijkheid	+1	-1	+2	+3	+5	-1	-	+3	19
Klimaatverandering	-1	-2	+1	+3	+1	+2	-	+2	7
Mensenrechten	-1	-1	-	+3	+2	-1	-	+3	9
Natuur	-1	+1	+3	+7	+8			+1	26
<i>Sector</i>									
Wapens	-4	-	-	+4	+1	+1	+6	+2	19
<i>Bedrijfsvoering</i>									
Transparantie en verantwoording	+1	+1	-	-1	+1	+1	-	+2	9

Noot: Totalen zijn berekend over alle zestien verzekeringsgroepen.

4.2 Conclusies beleidsbeoordeling

Op basis van de tabellen in paragraaf 4.1 kunnen de volgende conclusies worden getrokken uit de beoordeling van het beleid van 16 verzekeringsgroepen:

- **Gemiddeld genomen halen de verzekeringsgroepen betere scores dan tijdens de vorige beleidsbeoordeling**

Ten opzichte van de beleidsbeoordeling in 2022, behalen de meeste verzekeringsgroepen tijdens de huidige beleidsbeoordeling betere scores. De gemiddelde scores van de 15 verzekeraars die in 2022 ook werden beoordeeld zijn gestegen van 5,0 naar 6,0, gemeten over de tien thema's die in deze actualisering zijn beoordeeld. De beoordeling van het beleid van elf

verzekeraars komt hoger uit dan in 2022, waarbij ONVZ de grootste stijging laat zien, gevolgd door Univé. Ook ANWB-Unigarant, Zorg en Zekerheid, CZ, DSW, NN Group, Achmea, ZLM, VGZ en De Goudse weten in 2024 een hogere score te halen voor hun duurzaamheids- en maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

Achmea en ASR zijn de koplopers met gemiddeld een 8,3, op de voet gevolgd door VGZ met een 8,1. CZ (7,3), Univé (7,0) en NN Group (6,7) volgen daarachter. Hekensluiters zijn Allianz (3,2) en Athora (1,0).

- **Stijgende lijn op het gebied van dierenwelzijn, natuur, gendergelijkheid en wapens**

Voor een aantal duurzaamheidsthema's is er sprake van een (in sommige gevallen, voorzichtig) stijgende lijn, bijvoorbeeld op het gebied van dierenwelzijn. Hoewel de verzekeringsgroepen gemiddeld nog altijd onvoldoende scores voor hun dierenwelzijnsbeleid, is er wel sprake van een verbetering. Waar de verzekeringsgroepen in 2022 gemiddeld een score van 2,5 (ruim onvoldoende) haalden, is de gemiddelde score in 2024 gestegen naar een 5,1 (twijfelachtig). Verzekeringsgroepen die nu nog achterblijven op het thema dierenwelzijn kunnen een voorbeeld nemen aan verzekeringsgroepen als Achmea, CZ, ONVZ en VGZ, waarvan het dierenwelzijnsbeleid is beoordeeld als zeer goed (score 9).

Daarnaast is het natuurbeleid aanzienlijk verbeterd. Waar de verzekeringsgroepen in 2022 gemiddeld een score van 4,4 (onvoldoende) haalden, is de gemiddelde score in 2024 gestegen naar een 6,4 (voldoende). Ten opzichte van de vorige beoordeling stellen meer verzekeringsgroepen strengere eisen aan bedrijven waarin wordt belegd met betrekking tot hun impact op kwetsbare en beschermde natuurgebieden, bedreigde planten- en diersoorten en waterschaarste. Gezien de alsmaar stijgende druk op de mondiale biodiversiteit is het van groot belang dat verzekeraars snel meer inzicht verkrijgen in de biodiversiteitsimpact van hun beleggingen en op dit gebied hogere eisen gaan stellen aan bedrijven.

Ook is de beoordeling van het gendergelijkheidsbeleid van de verzekeringsgroepen licht gestegen ten opzichte van 2022 (+0,9). Zo zijn er meer verzekeringsgroepen die bedrijven vragen een zerotolerancebeleid op te stellen om gender-gerelateerd geweld op de werkplek tegen te gaan, waaronder verbale, fysieke en seksuele intimidatie. Toch blijft het beleid op het gebied van gendergelijkheid nog altijd onvoldoende (score 4,1).

Verder is het wapenbeleid van de verzekeringsgroepen verbeterd ten opzichte van de beleidsbeoordeling in 2022, waarmee het wapenbeleid nu gemiddeld als ruim voldoende (score 7,4) wordt beoordeeld. Daarbij is vooral het beleid met betrekking tot wapenleveringen aan controversiële regimes door veel verzekeringsgroepen aangescherpt.

- **Aandacht voor toeleveringsketens in het beleggingsbeleid is toegenomen**

Ten opzichte van voorgaande beleidsbeoordelingen, is er meer aandacht voor en erkenning van de relevantie van toeleveringsketens voor de duurzaamheidsimpact van bedrijven. Voor verschillende onderzochte duurzaamheidsthema's vragen meer verzekeringsgroepen dat bedrijven de in het beleggingsbeleid genoemde criteria ook implementeren in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er lijkt daarmee meer erkenning te zijn voor ketenverantwoordelijkheid en de rol die (complexe) toeleveringsketens spelen in duurzaamheidsvraagstukken.

Dit geldt echter niet voor alle duurzaamheidsthema's. Zo is er in het belastingbeleid nog te weinig aandacht voor de cruciale rol die complexe, internationale waardeketens spelen bij belastingontduiking en -ontwijking door multinationale ondernemingen. Slechts een aantal verzekeringsgroepen vraagt bedrijven om criteria over belastingbetalingen op te nemen in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Dit is dan ook een punt waarop de verzekeringsgroepen hun belastingbeleid de komende jaren kunnen verbeteren.

- **In veel gevallen ontbreekt het nog aan actiegerichte maatregelen om bredere beleidsdoelstellingen in de praktijk te bewerkstelligen**

De stijgende lijn in de scores laat zien dat de relevantie van veel duurzaamheidsvraagstukken door de verzekeraars wordt erkend. Dat blijkt ook uit de vele committeringen aan onder meer het klimaatakkoord van Parijs en het groeiende aantal ondertekenaars van de *Biodiversity Pledge*. Echter, uit ons onderzoek blijkt dat dergelijke bredere beleidsdoelstellingen vaak (nog) niet worden gekoppeld aan meer actiegerichte maatregelen waarmee die bredere doelstellingen invloed krijgen op de beleggingspraktijk. Uit de beleidsanalyse blijkt dit een patroon te zijn dat dwars door de diverse duurzaamheidsthema's loopt:

- **Thema *Gendergelijkheid*:** Veel verzekeringsgroepen hebben inmiddels doelstellingen om genderongelijkheid op de werkvloer tegen te gaan. In veel gevallen ontbreekt het echter nog aan concrete maatregelen om die doelstellingen te verwezenlijken. Verzekeringsgroepen kunnen hun beleid onder meer verbeteren door trainingen aan te bieden om gendergerelateerde discriminatie op de werkvloer tegen te gaan of door de doorstroom van vrouwen naar het hogere management en bestuursfuncties te bevorderen.
- **Thema *Belastingen*:** Vrijwel geen van de verzekeringsgroepen wil beleggen in bedrijven die structureel betrokken zijn bij belastingontduiking, maar preventieve maatregelen ontbreken veelal nog. Verzekeringsgroepen kunnen het beleid verbeteren door meer gedetailleerde financiële rapportages en transparantie over de organisatiestructuren en de uiteindelijke bedrijfseigenaren te eisen van de bedrijven waarin zij beleggen.
- **Thema *Klimaatverandering*:** De meeste verzekeraars committeren zich wel aan het klimaatakkoord van Parijs, maar slechts een minderheid heeft deze mondiale doelstelling inmiddels geconcretiseerd in de vorm van tijdgebonden CO₂-emissiereductiedoelstellingen voor hun gefinancierde uitstoot (de zogenaamde scope 1 en scope 2 uitstoot van bedrijven). Daarnaast wordt de omzetting van (natuur)gebieden met hoge koolstofvoorraden veelal als onacceptabel bestempeld, maar meer concrete maatregelen om gebiedsdegradatie en ontbossing te voorkomen ontbreken vaak nog. Zo stellen slechts enkele verzekeraars de concrete eis aan bedrijven waarin zij beleggen om traceringsystemen te implementeren om ontbossing in toeleveringsketens tegen te gaan.
- **Thema *Natuur*:** Verschillende verzekeringsgroepen hebben inmiddels een beleidsdoelstelling om in 2050 netto geen biodiversiteitsverlies te veroorzaken. Echter rapporteert geen van de beoordeelde verzekeringsgroepen transparant over de impact die hun beleggingen hebben op de wereldwijde biodiversiteit. Nu zijn meetmethodes om de biodiversiteitsvoetafdruk van beleggingen inzichtelijk te maken nog volop in ontwikkeling, en meerdere verzekeringsgroepen hebben zich wel gecommitteerd aan het publiceren van biodiversiteitsrapportages in de nabije toekomst. De Eerlijke Verzekeringswijzer ziet er dan ook naar uit de biodiversiteitsrapportages van de verzekeringsgroepen te kunnen beoordelen tijdens de volgende actualisering van de beleidsbeoordelingen.

Verzekeringsgroepen kunnen hun beleid de komende jaren dus verbeteren door het duurzaamheids- en beleggingsbeleid te concretiseren met actiegerichte maatregelen om invulling te geven aan hun bredere beleidsdoelstellingen op het gebied van o.a. gendergelijkheid, belastingen, klimaat en biodiversiteit.

- **Er is nog veel ruimte voor verbetering van het verantwoord beleggingsbeleid van de zestien geselecteerde verzekeringsgroepen**

Ondanks de bovengenoemde verbeteringen in het beleid, scoren de verzekeringsgroepen gemiddeld krap voldoende (score 5,7) voor het beleid op de tien beoordeelde duurzaamheidsthema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering. Vooral Athora, dat voor de eerste keer op groepsniveau wordt beoordeeld, scoort zeer slecht (score 1,0) over de gehele linie. Ook Allianz (score 3,2), ZLM (score 3,9) en DSW (score 4,2) hebben nog grote

verbeteringen aan te brengen in hun duurzaamheids- en maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

Voor de helft van de beoordeelde thema's, sector en aspecten van de bedrijfsvoering scoren de verzekeringsgroepen gemiddeld 'een voldoende' ($\geq 5,5$). Het gaat dan om de thema's Arbeidsrechten, Corruptie, Mensenrechten, Natuur en Wapens. De andere helft van de beoordeelde onderwerpen (Belastingen, Dierenwelzijn, Gendergelijkheid, Klimaatverandering en Transparantie en verantwoording) wordt dus met een onvoldoende ($< 5,5$) beoordeeld. De verzekeringsgroepen scoren het slechtst op het thema *Gendergelijkheid*, met een gemiddelde score van 4,1. De beste score wordt behaald voor het thema *Wapens*, waarvoor het beleid van de verzekeringsgroepen gemiddeld met een 7,4 wordt beoordeeld. Ondanks de (in sommige gevallen, voorzichtig) stijgende lijn in de scores, laat de beleidsanalyse zien dat er nog veel ruimte is voor verbetering van het duurzaamheids- en maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid van de in Nederland actieve verzekeringsgroepen.

Bronvermeldingen

- 1 Laplane, J., L. van Loenen and J.W. van Gelder (2023, Februari), *Fair Finance Guide International Methodology 2023*, Amsterdam, The Netherlands: Profundo, online: <https://eerlijkegeldwijzer.nl/media/ti4d21r3/ffi-policy-assessment-methodology-2023.pdf>.
- 2 Laplane, J., L. van Loenen and J.W. van Gelder (2023, Februari), *Fair Finance Guide International Methodology 2023*, Amsterdam, The Netherlands: Profundo, online: <https://eerlijkegeldwijzer.nl/media/ti4d21r3/ffi-policy-assessment-methodology-2023.pdf>.
- 3 The World Bank (2011), *World Development Report 2012: Gender Equality and Development*, Washington D.C., United States: The World Bank.
- 4 United Nations Office for the High Commissioner on Human Rights (1979, December), *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, New York, United States: OHCHR.
- 5 International Labour Organisation (Z.d.), "International Labour Standards on Maternity protection", online: <https://www.ilo.org/resource/international-labour-standard-instruments-maternity-protection>, bekeken in september 2024.
- 6 Kelly, N. McIntyre and P. Pattison (2019, October 2), "Revealed: hundreds of migrant workers dying of heat stress in Qatar each year", *The Guardian*, online: <https://www.theguardian.com/global-development/2019/oct/02/revealed-hundreds-of-migrant-workers-dying-of-heat-stress-in-qatar-each-year>, bekeken in oktober 2024.
- 7 The World Bank (2012), *World Development Report 2013: Jobs*, Washington DC, United States: The World Bank.
- 8 IMF (2014), *IMF Policy Paper Spillovers in International Corporate Taxation*, Washington D.C., Verenigde Staten: International Monetary Fund; ActionAid (2011), *Addicted to tax havens: The secret life of the FTSE 100*, Londen, het Verenigd Koninkrijk: ActionAid; ActionAid (2013), *How tax havens plunder the poor*, Londen, Verenigd Koninkrijk: ActionAid.
- 9 Tax Justice Network (2023, July), *The State of Tax Justice 2023*, p.25.
- 10 Tax Justice Network (2023, July), *The State of Tax Justice 2023*, p.26.
- 11 Verenigde Naties (Z.d.), "Sustainable Development Goal 16", online: <https://sdgs.un.org/goals/goal16>, bekeken in september 2024.
- 12 Verenigde Naties (Z.d.), "Sustainable Development Goal 16", online: <https://sdgs.un.org/goals>, bekeken in september 2024.
- 13 Transparency International (z.d.), "About: What is corruption?", online: <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption>, bekeken in september 2024.
- 14 Transparency International (Z.d.), "Corruption Perceptions Index", online: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>, bekeken in september 2024.
- 15 The World Bank (2011), *Ill-gotten Money and the Economy – Experiences from Malawi and Namibia*, Washington D.C, Verenigde Staten: The World Bank.
- 16 Transparency International (z.d.), "About: What is corruption?", online: <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption>, bekeken in september 2024.

Global Witness (2015, oktober), *Banks and Dirty Money: how the financial system enables state looting at a devastating human cost*, Londen, Verenigd Koninkrijk: Global Witness.
- 17 Transparency International (2015, April), *Lobbying in Europe: Hidden Influence, Privileged Access*, Berlin, Germany: Transparency International.
- 18 Verenigde Naties (z.d.), "Sustainable Development Goal 16", online: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg16>, bekeken in september 2024.

- 19 Farm Animal Welfare Council (z.d.), "Five Freedoms", online: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20121007104210/http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm>, bekeken in oktober 2024.
- 20 FAIRR (2016), Factory Farming: Assessing Investment Risks: 2016 Report, p. 10, FAIRR.
- 21 RSPCA (Z.d.), "Farm animal welfare", online: <https://www.rspca.org.uk/adviceandwelfare/farm>, bekeken in oktober 2024.
- 22 Committee on Considerations for the Future of Animal Science Research (2015, March), Critical Role of Animal Science Research in Food Security and Sustainability, Washinton (DC), United States: National Academies Press, p. 24, 70-79;

Parente, S. and H. van de Weerd (2012, August), Food Security And Farm Animal Welfare, Surrey / London, United Kingdom: CIWF / WAP, p. 8.
- 23 EurActiv (2016), "CAP and animal welfare: Simply incompatible", online: www.euractiv.com/section/agriculture-food/opinion/cap-and-animal-welfare-simply-incompatible/, bekeken in oktober 2024.
- 24 FAO (Z.d.), "Livestock and Income Generation", online: www.fao.org/ag/againfo/themes/en/income_generation.html, bekeken in november 2022.
- 25 FAO (Z.d.), "What is the Gateway to Animal Welfare?", online: www.fao.org/ag/againfo/themes/animal-welfare/aw-abthegat/aw-whaistgate/en/, bekeken in November 2022.
- 26 UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (2010), General Recommendation N. 28 The Code Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention, CEDAW/C/CG/28, para 5, New York, the United States: Verenigde Naties, p.31.
- 27 UN WOMEN (2017) "The UN WOMEN Gender and Economics Training Manual", New York, the United States: Verenigde Naties.
- 28 UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (2010), General Recommendation N. 28 The Code Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention, CEDAW/C/CG/28, para 5, New York, Verenigde Staten: Verenigde Naties; p. 31.

UN WOMEN (2017) "The UN WOMEN Gender and Economics Training Manual", New York, Verenigde Staten: Verenigde Naties.
- 29 UN WOMEN (2015), "The World's Women 2015-2016", New York, Verenigde Staten: Verenigde Naties.
- 30 Demirgüç-Kunt, A., L. Klapper, D. Singer, and S. Ansar (2022), The Global Findex Database 2021: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Age of COVID-19, Washington, DC, the United States: World Bank.
- 31 World Bank (2019), Women, Business and the Law 2019, Washington D.C., Verenigde Staten: World Bank.
- 32 WHO (2013), Global and Regional Estimates of Violence against Women: Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-partner Sexual Violence, Rome, Italy: World Health Organization.
- 33 UNWOMEN (2015), The World's Women 2015-2016, New York, Verenigde Staten: Verenigde Naties.

International Labour Organization (2019), Global Wage Report 2018-19: What lies behind gender pay gaps, Genève, Zwitserland: ILO.
- 34 Equileap (2021), Gender Equality Global Report & Ranking: 2021 Edition, Amsterdam, The Netherlands: Equileap
- 35 Verenigde Naties (Z.d.), "Sustainable Development Goal 5", online: <https://sdgs.un.org/goals/goal5>, bekeken in September 2024.
- 36 IPCC (2021), Climate Change 2021: The Physical Science Basis: Summary for Policymakers, Geneva, Switzerland, p. 4.

Stern, N. (2007), The Economics of Climate Change: the Stern Review, Cambridge, Verenigd Koninkrijk: Cambridge University Press.

- 37 IPCC (2021), Climate Change 2021: The Physical Science Basis: Summary for Policymakers, Geneva, Switzerland, p. 4.
Stern, N. (2007), The Economics of Climate Change: the Stern Review, Cambridge, Verenigd Koninkrijk: Cambridge University Press.
- 38 UNFCCC (2015, 12 december), Historic Paris Agreement on Climate Change. 195 Nations Set Path to Keep Temperature Rise Well Below 2 Degrees Celsius; UNFCCC (2016, 29 januari), Report of the Conference of the Parties on its twenty-first session, held in Paris from 30 November to 13 December 2015, p.2.
- 39 Verenigde Naties (z.d.), "Sustainable Development Goal 13", online: <https://www.globalgoals.org/goals/13-climate-action/>, bekeken in september 2024.
- 40 UNEP (2022), Emissions Gap Report 2022 : The Closing Window, Climate crisis calls for rapid transformation of societies.: Verenigde Naties Environment Programme (UNEP), p. XVI.
- 41 Eurodad (2014), UN Financing for Development Negotiations: What outcomes should be agreed in Addis Ababa in 2015?, Eurodad; Oxfam International (2009), Oxfam Briefing Paper 130. Suffering the Science: Climate Change, People and Poverty, Oxfam International.
- 42 Verenigde Naties (1948, december), Universal Declaration of Human Rights, Verenigde Naties General Assembly resolution 217 A (III).
- 43 Amnesty International (2018, februari), Amnesty International Report 2017-18: The state of the world's human rights, Londen, Verenigd Koninkrijk: Amnesty International.
- 44 Front Line Defenders (2022, March), Global analysis 2021, Front Line: the International Foundation for the Protection of Human Rights Defenders.
- 45 Global Witness (2018, July 24), At What Cost? Irresponsible business and the murder of land and environmental defenders in 2017, London, the United Kingdom: Global Witness.
- 46 UN Commission on Human Rights, Forced evictions, (1993, March) E/CN.4/RES/1993/77, para 6.
- 47 Verenigde Naties Human Rights Council (2011), Report of the Special Representative of the Secretary General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the Verenigde Naties "Protect, Respect and Remedy" Framework, Human Rights Council, A/HRC/17/31, Para 6. Online: <http://business-humanrights.org/sites/default/files/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf>, bekeken in augustus 2020.
- 48 Verenigde Naties (Z.d.), "The 17 Goals", online: <https://www.globalgoals.org/>, bekeken in september 2024.
- 49 IPBES (2019), Summary for Policymakers of the Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, Bonn, Germany: Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services.
- 50 WEF (2017), "We need to save Africa's forests. Here's how", online: www.weforum.org/agenda/2016/11/deforestation-africa-palm-oil/, bekeken in November 2022;
ANU (2017, August 11), "ANU study shows the cost of deforestation in Cambodia", online: www.anu.edu.au/news/all-news/anu-study-shows-the-cost-of-deforestation-in-cambodia, bekeken in November 2022.
- 51 Dasgupta, P. (2021, February), The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review, London, United Kingdom: HM Treasury.
- 52 UNEP (z.d.), "Rate of Environmental Damage Increasing Across Planet but Still Time to Reverse Worst Impacts", online: www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2016/05/rate-of-environmental-damage-increasing-across-planet-but-still-time-to-reverse-worst-impacts/, bekeken in September 2024.
- 53 IPCC (2015), Climate Change 2014: Synthesis Report: Summary for Policymakers, Geneva, Switzerland: Intergovernmental Panel on Climate Change, p. 13.

- 54 Verenigde Naties (z.d.), "Sustainable Development Goal 2", online: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg2>, bekeken in december 2017; Verenigde Naties (z.d.), "Sustainable Development Goal 3", online: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg3>, bekeken in december 2017; Verenigde Naties (z.d.), "Sustainable Development Goal 6", online: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg6>, bekeken in augustus 2020.
- 55 Verenigde Naties (2022, December 19), "Convention on Biological Diversity: Nations Adopt Four Goals, 23 Targets for 2030 In Landmark UN Biodiversity Agreement", online: <https://www.cbd.int/article/cop15-cbd-press-release-final-19dec2022>, bekeken in oktober 2024.
- 56 Curic, A. (2022, April 1), "Arms exports: A business without an EU policy", *Investigate Europe*, online: <https://www.investigate-europe.eu/en/2022/arms-exports-a-business-without-an-eu-policy/>, bekeken in September 2024.
- 57 Verenigde Naties (z.d.), "The Arms Trade Treaty", online: <https://disarmament.unoda.org/ATT/>, bekeken in September 2024.
- 58 SIPRI (2024 April 22), "Global military spending surges amid war, rising tensions and insecurity", online: <https://www.sipri.org/media/press-release/2024/global-military-spending-surges-amid-war-rising-tensions-and-insecurity>, bekeken in September 2024.
- 59 Verenigde Naties (1948, december), Universal Declaration of Human Rights, Verenigde Naties General Assembly resolution 217 A (III);

Verenigde Naties (1998, juni), Verdrag van Aarhus inzake toegang tot informatie, inspraak in besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden;

Verenigde Naties (1992, juni), Verdrag van Rio de Janeiro inzake milieu en ontwikkeling.
- 60 Europese Commissie (2023, 31 juli), "Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards", *Official Journal of the European Union*, L 22.12.2023.

Eerlijke
Verzekeringswijzer

FairFinance
International

AMNESTY
INTERNATIONAL

MILIEU
DEFENSIE
WE KUNNEN NIET WACHTEN

OXFAM
Novib

PAX

